

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
KADIN ÇALIŞMALARI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KADIN CİNAYETLERİ, TOPLUMSAL CİNSİYETLE
ÖZDEŞLEŞME VE ATIF

Emir ÜZÜMÇEKER

Danışman
Doç. Dr. Serap AKFIRAT

İZMİR - 2017

TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : EMİR ÜZÜMÇEKER
Öğrenci No : 2014801461
Tez Başlığı : Kadın Cinayetleri, Toplumsal Cinsiyetle Özdeşleşme ve Atf

Savunma Tarihi : 15/08/2017
Danışmanı : Doç.Dr.Serap AKFIRAT

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>
Doç.Dr.Serap AKFIRAT	- Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof.Dr.Nevzat KAYA	- Dokuz Eylül Üniversitesi
Yrd.Doç.Dr.Gülgün MEŞE	- Ege Üniversitesi

İmza

.....
.....
.....

EMİR ÜZÜMÇEKER tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği ( ) / oy çokluğu ( ) ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. M. Banu DURUKAN SALI
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kadın Cinayetleri, Toplumsal Cinsiyetle Özdeşleşme ve Atıf” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2017

Emir ÜZÜMÇEKER

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Kadın Cinayetleri, Toplumsal Cinsiyetle Özdeşleşme ve Atıf

Emir ÜZÜMÇEKER

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı

Kadın Çalışmaları Programı

Bu çalışmada kadın cinayetlerinin Türkiye’de ne şekilde meşrulaştırıldığına incelenmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla kadın cinayetlerine getirilen atıfların çeşitli sosyal psikolojik yapılarla ilişkisi araştırılmıştır. Atıf kuramına sosyal kimlik yaklaşımından faydalanılmış ve katılımcıların cinsiyet gruplarıyla özdeşleşme, korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik ve muhafazakarlık düzeyleri ölçülmüştür. Kadın cinayetlerine atıfların ölçümü için 22 madde oluşturulmuş ve bu maddeler katile yönelik, kurbanaya yönelik ve sosyal yapıya yönelik olmak üzere üç faktörde toplanmışlardır.

Bulgular, kadınların katile ve sosyal yapıya yönelik atıfları, erkeklerin ise kurbanaya yönelik atıfları daha yüksek düzeyde kullandıklarını göstermiştir. Ancak cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin atıflarla doğrudan bir ilişkisi gözlenmemiştir. Düşmanca cinsiyetçiliğin her iki cinsiyet grubunda da kurbanaya yönelik atıflarla pozitif yönde ilişkili olduğu, korumacı cinsiyetçilik için ise bu ilişkinin mevcut olmadığı görülmüştür. Muhafazakarlık, yalnızca erkeklerde kurbanaya yönelik atıflarla pozitif yönde ilişkilidir. Ayrıca düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek erkeklerin cinsiyet grubuyla özdeşleşme düzeyi ve katile yönelik atıfları arasında negatif ilişki olduğu görülmüştür. Elde edilen bulgular literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın Cinayetleri, Grupla Özdeşleşme, Atıf, İdeoloji, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik.

ABSTRACT

Master's Thesis

Femicide, Identification with Gender and Attribution

Emir ÜZÜMÇEKER

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Women Studies

Women's Studies Program

This study aims to examine the legitimation of femicide in Turkey. The relationships between attribution to femicide and various social psychological structures were examined. Employing the social identity approach to attribution theory, identification with gender group, hostile and benevolent sexism and conservatism of the participants were measured. To measure the attributions to femicide, 22 items were developed. The items were loaded on three factors, namely attribution to murderer, attribution to victim and attribution to social structure.

The results indicated that women are higher on attributions to murderer and social structure, while men are higher on attribution to victim. However, no relationship between identification with gender group and attributions is observed. Hostile sexism is positively correlated with attribution to victim in both genders, while no such correlation is observed for benevolent sexism. Conservatism is positively correlated with attribution to victim only in men. Moreover, there is a negative correlation between identification with gender group and attribution to murderer in men with high hostile sexism. The results are discussed in terms of the concerning literature.

Keywords: Femicide, Group Identification, Attribution, Ideology, Ambivalent Sexism.

**KADIN CİNAYETLERİ, TOPLUMSAL CİNSİYETLE ÖZDEŞLEŞME VE
ATIF**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
EKLER LİSTESİ	x

GİRİŞ	1
-------	---

**BİRİNCİ BÖLÜM
İLGİLİ LİTERATÜR**

1.1. KADIN CİNAYETLERİNE SOSYAL PSİKOLOJİK YAKLAŞIMLAR	2
1.1.1. Kadın Cinayetlerine Dair Veriler	2
1.1.2. Evrimsel Yaklaşım	3
1.1.3. Sosyo-Kültürel Yaklaşım	4
1.2. ATIF	8
1.2.1 Atıf Kuramına Sosyal Kimlik Yaklaşımı	12
1.2.2. Kadına Yönelik Şiddete Getirilen Atıflar	16
1.3. SOSYAL PSİKOLOJİ VE SİYASİ İDEOLOJİLER	18
1.4. ÇALIŞMANIN AMACI	20

**İKİNCİ BÖLÜM
UYGULAMA**

2.1. HİPOTEZLER	21
2.2. ÖRNEKLEM	23
2.3. ÖLÇÜM ARAÇLARI	25
2.3.1. Demografik Bilgiler Formu	25
2.3.2. Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıflar	25

2.3.3. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği	25
2.3.4. Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme Ölçeği	26
2.3.5. Siyasi İdeoloji	26
2.3.6. Muhafazakârlık	27
2.4. İŞLEM	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. CİNSİYET VE DİĞER DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİN ANALİZİ	28
3.2. KURBANA YÖNELİK ATIFLARI YORDAYAN DEĞİŞKENLER	29
3.3. KATİLE YÖNELİK ATIFLARI YORDAYAN DEĞİŞKENLER	30
3.4. SOSYAL YAPIYA YÖNELİK ATIFLARI YORDAYAN DEĞİŞKENLER	31
3.5. DÜZENLEYİCİLİĞE DAİR HİPOTEZLERİN SINANMASI	39
SONUÇ	42
KAYNAKÇA	46
EK	

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Örneklemin Demografik Özellikleri	s. 23
Tablo 2: Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıflar Ölçeği Faktör ve Maddeleri	s. 27
Tablo 3: Değişkenler Arası Korelasyon Katsayıları	s. 32
Tablo 4: Kadınlarda Kurbana Yönelik Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri	s. 33
Tablo 5: Erkeklerde Kurbana Yönelik Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri	s. 34
Tablo 6: Kadınlarda Katile Yönelik Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri	s. 35
Tablo 7: Erkeklerde Katile Yönelik Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri	s. 36
Tablo 8: Kadınlarda Sosyal Yapıya Yönelik Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri	s. 37
Tablo 9: Erkeklerde Sosyal Yapıya Yönelik Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri	s. 38
Tablo 10: Kadın Örnekleme Gerçekleştirilen Düzenleyici Regresyon Analizinin Sonuçları	s. 39
Tablo 11: Erkek Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme Ve Katile Yönelik Atıflar Arasındaki İlişki İçin Düzenleyici Regresyon Analizinin Sonuçları	s. 40

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Düzenleyici Regresyon Analizi

s. 41

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Çalışmada Kullanılan Ölçekler

ek s.1

GİRİŞ

Kadın cinayetleri, son yıllarda Türkiye'nin önemli gündem maddelerinden biri haline gelmiştir. Bu olgu, gerek sivil toplum kuruluşlarının, gerekse siyasetçilerin dikkatini çekmiş ve çeşitli sosyal ve yasal faaliyetler aracılığıyla kadın cinayetlerine karşı mücadele başlatılmıştır. Buna rağmen kadın cinayetlerinde herhangi bir düşüş yaşanmadığı görülmektedir. Kadın cinayetlerine dair Türkiye'deki sosyal psikolojik literatürün oldukça az olduğu gözlenmiş ve bu çalışma aracılığıyla alana katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Kadın cinayetlerinin tüm çabalara rağmen azalmadan sürmesi, toplumda belli bir meşruiyete sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışma cinayetlerin toplumca kabul görmesini sağlayan etmenleri araştırmayı hedeflemektedir. Bu amaçla, insanların kadın cinayetlerini ne şekilde açıkladıkları ve hangi nedenlere bağladıkları incelenmiştir. Bu atıfların, bireylerin demografik özellikleri ve cinsiyetçilik, muhafazakarlık gibi çeşitli değer ve ideolojilerle ilişkisi araştırılmıştır. Aynı zamanda kadın ve erkeklerin bu olguya getirdikleri atıflar arasındaki farklılıklara da odaklanılmış, cinsiyet gruplarıyla özdeşleşme düzeylerinin atıflarla ilişkisi incelenmiştir.

Tezin birinci bölümünde çalışmaya dair literatür özetlenmiştir. Türkiye'de kadın cinayetlerine dair veriler sunulmuş, kadın cinayetleriyle ilişkili sosyal psikolojik yaklaşımlar tanıtılmıştır. Daha sonra atıf kuramının tarihçesi ve çalışmada kullanılan yaklaşım özetlenmiştir. Çalışmada kullanılan çelişik duygulu cinsiyetçilik ve siyasal ideolojiye dair sosyal psikolojik literatür de bu bölümde sunulmuştur.

İkinci bölümde araştırmanın hipotezleri ve örneklemin özellikleri sunulmuş, kullanılan ölçekler ve psikometrik özellikleri tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde yapılan analizler ve elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Sonuç bölümünde hipotez ve bulgular literatür ışığında yorumlanmış, elde edilen bulguların olası doğurguları tartışılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçüm araçları eklerde sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

İLGİLİ LİTERATÜR

1.1. KADIN CİNAYETLERİNE SOSYAL PSİKOLOJİK YAKLAŞIMLAR

Kadın cinayetlerinin doğrudan sosyal psikolojik açıdan incelendiği çalışmaların sayısı epey az olmakla birlikte, genel olarak kadına şiddet ve toplumsal cinsiyete dair araştırmalar bu olguya ışık tutabilecek bilgileri içermektedir. Evrimsel psikolojik yaklaşım, kadın cinayetlerinin doğal seçilimin bir yan ürünü olduğunu savunmaktadır. Sosyo-kültürel yaklaşımlar ise bu olgunun altında yatan sosyal normları, cinsiyet rollerini ve meşrulaştırıcı ideolojileri incelemektedir.

1.1.1. Kadın Cinayetlerine Dair Veriler

Türkiye'de işlenen kadın cinayetlerine dair istatistikler sunan sivil toplum kuruluşu Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu (KCDP)'nin sunduğu verilere göre (2013, 9 Ağustos), 2008-2012 yılları arasında işlenen cinayetlerin %24'ü kadının ayrılık veya boşanma talebi sonucu, %18'i kıskançlık nedeniyle, %11,4'ü erkeğin bir isteğinin yerine getirilmemesi sonucu işlenmiştir. 2013 yılında ise ayrılık veya boşanma ve kıskançlık sonucu işlenen cinayetlerin oranı sırayla %30 ve %13 iken, kadının kendi hayatıyla ilgili karar verme girişimi sonucu işlenen cinayetlerin oranı %26'dır (KCDP, 2014, 2 Ocak). 2014 yılında bu nedenle işlenen cinayetler toplamın %47'sini ayrılık ve boşanma talebi ise %25'ini oluşturmaktadır (KCDP, 2015, 31 Ocak). Dolayısıyla Türkiye'de son yıllarda artan kadın cinayetlerinin yaygın kanının aksine namus veya kıskançlıktan çok, kadınların özgürleşme girişimleri sonucu yaşandığı görülmektedir.

Çetin (2015), bu tabloya sosyolojik bir yaklaşım sunduğu çalışmasında kadın cinayetlerinin namus cinayetleri, tutku cinayetleri ve isyan cinayetleri olarak üç kategoride toplamıştır. Namus veya töre cinayetleri, kadının davranışları aile tarafından namusa zarar verici olarak algılandığında işlenmesi kararlaştırılan planlı cinayetleri içerir. Tutku cinayetleri ise genellikle kıskançlık duygusu ile işlenir ve planlı olmaktan çok ani olarak ortaya çıkarlar. İsyen cinayetleri olarak adlandırılan kategori ise kadınların kendi hayatlarına dair bir karar almaları, erkeğin otoritesini ve taleplerini reddetmeleri, erkekleri eş olarak kabul etmemeleri veya ayrılmak

istemeleri sonucu işlenen cinayetleri ifade etmektedir. Çetin (2015)'e göre bu artışın nedeni kadınların özgürleşme girişimlerini sağlayabilecek sosyo-ekonomik değişimlerdir. Bunlardan en belirgin olanı kadınların emek piyasasına dahil olma oranındaki yükselmedir. Çetin (2015) ayrıca türban yasağının kaldırılması ve Kürt siyasi hareketindeki kadınların faaliyetleri de kadınların kamusal hayata katılmalarını artıran siyasi gelişmeler olarak belirtilmiştir. Kadınların kamusal hayata katılımları ve özgürleşmelerine karşın, geleneksel değerler etkisini sürdürmekte ve erkekler ilişkisinin geleneksel yapısını koruma adına bu cinayetleri işler görünmektedirler.

1.1.2. Evrimsel Yaklaşım

Evrimsel psikologlara göre insan davranışları evrim sürecinde maruz kalınan baskılara karşı edinilmiş olan adaptasyonlardır. Buna göre erkeklerin partneri olan kadınlara uyguladıkları şiddet davranışı, doğal seçim sürecinde kadınları kontrol etmek üzere edinilmiştir (Wilson, Daly ve Scheib, 1997). Babalık bilgisinin kesin olmaması, erkeklerin kendi genlerini taşımayan çocuklara kaynak aktarımı yapmaları riskini getirmektedir. Aynı zamanda kadınların eşlerinden daha çekici bir erkekten hamile kalarak edindikleri çocuğu eşlerinin bakımına sunma gibi bir stratejiye sahip olduğu iddia edilmektedir. Bu stratejinin kadınların daha sağlıklı genlere sahip çocuklara sahip olup eşlerinin maddi kaynağını o çocuğa aktararak hayatta kalma şansını artırdığı düşünülmektedir. Dolayısıyla kadınları kısıtlayan ve onları şiddet uygulayarak sadakate zorlayan erkeklerin genlerini aktarma şansı daha yüksek olmuştur. Kuramcılar şiddet sürecinin erkeklerde bulunan bir kıskançlık modülünün aktif hale gelmesi sonucu ortaya çıktığını savunmaktadırlar. Cinayet ise bu eğilimin istenmeyen bir yan ürünü olarak ortaya çıkmıştır, kıskançlık sebebiyle uygulanan şiddetin kontrolden çıkmasının doğurduğu bir olgudur. Araştırmacılar buna delil olarak erkekler tarafından işlenen tutku cinayetlerini göstermektedir.

Evrimsel psikolojik yaklaşım antropologlar tarafından (örn. McKinnon, 2010) kültürel çeşitliliği göz ardı etmesi sebebiyle eleştirilmiştir. Biyolog Dover (2000) ise bu yaklaşımın evrimin sadece adaptasyon ve doğal seçim mekanizmalarını göz önünde bulundurduğu, gen akışı ve genetik sürüklenme gibi alternatif mekanizmaları gözden kaçırdığını belirtmiştir. Ayrıca Gould (2000), evrimin temel birimi olarak tekil genleri almanın sorunlu olduğunu, çünkü genlerin fenotipe yansımalarının büyük ölçüde genler arasındaki etkileşime bağlı olduğunu ve genlerin çoğunun birden fazla

işlevi olduğunu ifade etmiştir. Bu genel problemlerin yanında evrimsel psikolojik yaklaşımın, kadın cinayetlerinin sadece “tutku cinayeti” olarak adlandırılan alt kategorisini açıklayabildiği görülmektedir. Model, batıda sık rastlanmayan namus adına işlenen kadın cinayetlerini ve isyan cinayetlerini açıklamada yetersiz kalmaktadır. İlk bölümde sunulan istatistikler göz önüne alındığında Türkiye’deki cinayetlerin büyük kısmının evrimsel psikolojik yaklaşımın kapsama alanının dışında kaldığı söylenebilir.

1.1.3. Sosyo-Kültürel Yaklaşım

Bu yaklaşıma sahip kuramlar, kadına şiddet olaylarının toplum ve kültür tarafından oluşturulup aktarılan toplumsal cinsiyet rol ve normlarının bir sonucu olduğunu savunurlar. Benzer bir yaklaşım kadın cinayetleri olgusu için de geliştirilebilir. Gerçekten de kadın öldüren erkeklerin diğer şiddet suçu işlemiş erkeklere nazaran daha “normal” olarak adlandırılacak sosyo-demografik özelliklere sahip olduklarını gösteren veriler mevcuttur. Dobash, Dobash, Cavanagh ve Medina-Ariza (2007) tarafından yapılan çalışma, eşine veya kadın partnerine fiziksel şiddet uygulayan erkeklerle, eşini veya partnerini öldürmüş erkekleri karşılaştırmış ve öldürmüş olanların çocukluk arka planı, eğitim, istihdam ve sabıka kaydı açısından, eşine veya partnerine şiddet uygulayanlara göre daha normlara uygun bir profile sahip olduklarını tespit etmiştir. Aynı araştırmacı grubu paralel sonuçları kadın cinayeti işlemiş erkeklerin, diğer erkekleri öldürmüş erkeklerle karşılaştırılmaları sonucunda da elde etmiştir (Dobash, Dobash, Cavanagh ve Lewis, 2004). Kadınları öldüren erkeklerin diğer erkekleri öldüren hemcinslerine göre toplum ortalamasına daha yakın demografik özelliklere sahip oldukları görülmüştür. Bu veriler, en azından diğer suç biçimleriyle karşılaştırıldığında, kadın cinayeti olgusunun bireysel özelliklerden çok toplumsal olgularla ilişkili olduğunu göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet rol ve normlarının oluşumu ve içeriğini tüm soyutlama düzeylerinde inceleyen en geniş çaplı kuram Sosyal Rol Kuramıdır. Bu kurama göre (Eagly ve Wood, 1991; 1999), belli bir cinsiyete dayalı iş bölümü sistemi tüm ekonomilerde mevcuttur ve bu iş bölümünün gerektirdiği davranışları kazandıracak toplumsal cinsiyet rol ve normları sosyalleşme sürecinde kadın ve erkeklere aktarılır. Dünyada özellikle ataerkilliğin hüküm sürdüğü kültürlerde sıklıkla gözlenen iş

bölümü, erkeklerin geçim ve ekonomik ihtiyaçlardan, kadınların ise bakım ve ev içi ihtiyaçlardan sorumlu olduğu geleneksel ataerkil sistemdir. Bu iş bölümünde biçilen rolleri yerine getirebilmek için erkeklerin kamusal çalışma hayatına ve mücadeleye hazır olmaları, evin güvenliğini sağlayabilmeleri ve aile fertleri üzerinde otorite sahibi olmaları gerekir. Kadınlar ise ev ve bakım işleri, sosyal ilişkiler ve diğerlerinin ihtiyacını fark edebilme alanlarında yeteneklere ihtiyaç duymaktadır. Erkeklerin hırslı, rekabetçi, saldırgan, rasyonel, yönetmeye güdümlü olduğuna dair kalıpyargılar ve bu şekilde davranmaları gerektiğini savunan normlar erkeğe kamusal alanda biçilen rolle tutarlıdır. Aynı şey kadınları duygusal, ilişkisel, diğerlerine duyarlı, empati yetisine sahip, edilgen olarak tanımlayan kalıpyargı ve normlar için de geçerlidir. Kuramcılar, erkeğe yönelik kalıpyargıları "fail", kadına yönelik olanları ise "komünal" kategorisiyle ifade etmişlerdir.

Ataerkil iş bölümüne sahip kültürlerde saldırganlık, erkek cinsiyet rolünün önemli bir gereğidir. Sanday (1981), yazı kullanmayan kültürlerde tecavüz olgusunu incelediği çalışmasında, özellikle kişiler arası şiddetin norm olduğu ve erkeklerin kadınlar üzerinde egemenlik kurması gerektiği yönünde bir ideolojiye sahip kültürlerde tecavüzün saha sık görüldüğünü bulmuştur. Murnen, Wright ve Kaluzny (2002) ise, erkeklik ideolojisi ve cinsel saldırganlık ilişkisi üzerine 39 adet çalışmayı meta-analizle incelemiş ve erkeklik ideolojisini ölçme amacıyla kullanılan 11 ölçekten onunun o topluluktaki cinsel saldırganlık düzeyiyle olumlu ilişkiye sahip olduğunu göstermiştir. Başka bir deyişle, gerek birey gerekse kültür düzeyinde ataerkil roller ve erkeklik rolleri, kadınlara yönelik cinsel saldırganlıkla ilişki göstermektedir.

Toplumsal cinsiyete dair norm ve beklentiler, bireyleri, cinsiyetleri için uygun görülen davranışları gösterdiklerinde ödüllendirmekte ve rolünü yerine getiremeyen bireyleri cezalandırmaktadır. Bu anlamda erkeklere yönelik toplumsal cinsiyet normları, sosyal bilimlerin diğer alanlarında "hegemonik erkeklik" olarak adlandırılan kavramla tutarlıdır (Connell, 2005). Bu yaklaşıma göre her toplumun çeşitli alt gruplarında birden fazla erkeklik biçimi gözlenir, dolayısıyla tek tip erkeklikten söz etmek hatalıdır. Hegemonik erkeklik ise belli bir toplumsal yapı içinde kabul gören erkeklik biçimini ifade eder. Türkiye’de yapılan çalışmalar erkek olarak kabul edilmenin sünnet (Barutçu, 2015), askerlik (Selek, 2013) gibi zorlu aşamaları geçmeyi gerektirdiğini belirtmektedir. Türkiye’de hegemonik erkeklik ise maddi kazanç, fiziksel olarak güçlü olma, kavga edebilme, cinsel açıdan aktif olma

ile tanımlanmaktadır ve bilhassa burjuva sınıfı mensubu olmayan erkekler hayatlarının kimi dönemlerinde bu gerekliliklerden bazılarını yerine getirmekten aciz kalmaktadır. (Sancar, 2009). Hegemonik erkeklik idealinin ulaşılması neredeyse imkansız olduğu ve erkeklerin büyük kısmının bu idealden uzak kaldığı da belirtilmektedir. Yalnızca üst sınıf, azınlık olmayan erkekler en çok kabul gören ideale daha yakın olmaktadır. Diğer alt grupların ise kendilerine özgü bir erkekler arası hiyerarşisi ve kimi normları mevcuttur. Buna rağmen toplumun genelinde egemen olan erkek grubuna dahil olamazlar.

Toplumsal cinsiyet rolü gerginliği paradigmasına göre, erkeklik rolünün gerçek dışılığı ve pratik hayatta yerine getirilememesi uyuşmazlık, işlevsizlik ve travma olmak üzere üç çeşit gerginlik yaratmaktadır (Levant, 2011). Uyuşmazlık gerginliği, bireyin erkeklik normlarını yerine getiremediği durumlarda yaşadığı stresi ifade eder. İşlevsizlik gerginliği ise bireyin erkeklik normlarına uymak pahasına kimi insani işlevlerinden vazgeçmesi anlamına gelmektedir. Bu olgunun en bilinen psikolojik yansımalarından biri erkeklerin psikolojik destek arama ve alma oranının düşük olmasıdır (Vogel, Wester, Hammer ve Downing-Matibag, 2014). Son olarak travma gerginliği, profesyonel sporcular, savaşa katılmış askerler, eşcinsel erkekler gibi erkeklik normlarından dolayı patolojiye varacak düzeyde travma yaşamış erkekleri ifade etmektedir.

Ulaşılması imkansız bir ideali içermesinin yanına erkekliğin "eğreti", bir başka deyişle "zor kazanılan, kolay kaybedilen" (Vandello ve Bosson, 2013) doğası da toplumsal cinsiyet normlarının erkekler üzerindeki baskısını kuvvetlendirmektedir. Vandello, Bosson, Cohen, Burnaford ve Weaver (2008) tarafından gerçekleştirilen deney, erkekliğin eğreti doğasının belirgin hale getirilmesinin erkeklerde tehdit duygusu yarattığını, erkekliğin tehdit edilmesinin ise fiziksel saldırganlık düşüncelerini ortaya çıkardığını tespit etmişlerdir. Buradan da anlaşılacağı gibi, saldırganlık, kaybedilen erkeğin geri kazanılmasını sağlaması hedeflenen bir araç olabilir. Eisler, Franchina, Moore, Honeycutt ve Rhatigan (2000) ise erkeklik rolü stresi ölçeğinde yüksek puan alan katılımcıların, kadın partnerleriyle erkeklik normlarıyla ilişkili konularda yaşayabilecekleri hipotetik anlaşmazlıklar sunulduğunda, daha fazla öfke, kıskançlık ve saldırganca karşılık bildirdiklerini belirtmişlerdir.

Bir başka sosyo-kültürel yaklaşım ise antropoloji alanından ödünç alınan namus kültürü kavramına dayanmaktadır. Namus kültürü, bireylerin toplum nezdinde

çizdiği imajın tüm yaşam koşulları ve ekonomik faaliyetleri için belirleyici olduğu toplumsal bağlamı ifade eder. Bu kavramı ilk kez geliştiren antropologlar, Akdeniz kültürleri üzerinde yapılan çalışmalar sonucu aile namusu, sosyal karşılıklı bağımlılık, erkeklik namusu ve kadınlık namusu olmak üzere dört yapının varlığını tespit etmişlerdir (akt. Rodriguez Mosquera, Manstead ve Fischer, 2002). Kavrama dair sosyal psikolojik ilk çalışma ise Nisbett ve Cohen (1996)'in ABD'nin güney eyaletlerindeki erkeklik namusu kültürü üzerine yaptıkları araştırma olmuştur. Araştırmacılar bu bölgede cinayetlerin, bireysel silahlanmanın, savaşa ve saldırgan dış politikaya verilen desteğin kuzey eyaletlerinden daha yüksek olduğunu belirtmiş, ayrıca güneyli katılımcıların hakarete maruz kaldıklarında saldırganlığa bilişsel ve hormonal olarak hazır hale geldikleri gözlenmiştir. Araştırmacılara göre bu bölgedeki namus kültürü, dışarıdan saldırılara açık olan sürü hayvancılığı üretim sisteminde, devlet otoritesinin zayıf olduğu bir bağlamda, insanların kendilerini savunmaları gerekliliği ile gelişmiştir. Böylece erkeklerden kavga edebilme, cesaret, hakaretlere karşılık verebilme ve eşleri üzerinde iktidar kurabilmeleri beklenmekte, bu beklentileri karşılayamayan erkekler ise toplum tarafından dışlanmaktadır.

Bireyci kültürlerde namusun bireysel boyutu önemli iken, kolektivist kültürlerde ise aile namusu ön plana çıkmaktadır (Van Osch, Breugelmans, Zeelenberg ve Bölük, 2013; Uskul, Cross, Sunbay, Gercek-Swing ve Ataca, 2012; Şenel, 2014). Bu kültürlerde namus, aile tarafından paylaşılır ve her bir bireyin davranışı tüm ailenin namusu için belirleyicidir. Ailenin namusu ise genelde kadınların cinsel davranışı üzerinden tanımlanır. Dolayısıyla erkeklerden, ailelerindeki kadınların davranışlarını kontrol etmeleri beklenir. Namus nedeniyle işlenen kadın cinayetleri ise aile üyeleri tarafından ailenin “namusunu temizlemek” adına alınan kararlarla ortaya çıkmaktadır. Bu namus anlayışının kabul gördüğü kültürlerde cinayetlere karşı tutumlar da olumlu olabilmektedir. Baldry, Pagliaro ve Porcaro (2013) tarafından Afgan polisler üzerinde gerçekleştirilen araştırmada kadına şiddet başvurularında polisin işlem yapma niyetleri ölçüldüğünde, kadının eşini aldattığı durumlarda niyetin azaldığı tespit edilmiştir. Özetle, bu kavramları kullanan sosyal psikolojik yaklaşımlar eşler tarafından işlenen kadın cinayetlerini erkeklik namusu, diğer aile fertleri tarafından işlenenleri ise aile namusu kavramıyla açıklamaktadırlar.

1.2. ATIF

Atıf, sosyal algı alanında en çok çalışılan konulardan biridir ve insanların diğerlerinin davranışlarına, sosyal olgulara getirdikleri nedensel açıklamalarla ilgilenir. Çalışmaların büyük kısmı, getirilen açıklamanın sonucun kaynağı olarak davranış sahibi (kişisel/içsel atıf) ve davranışı etkileyen çevresel faktörlerden (durumsal/dışsal atıf) hangisine daha büyük önem atfettiğiyle ilgilenmektedir.

Daha önce felsefe alanında çalışılan nedensel açıklamalar, Heider (1944) tarafından sosyal psikoloji alanına dâhil edilmiştir. Heider'e göre insanlar, fiziksel olayları olduğu gibi sosyal olayları da nedensel bağlantılar yoluyla anlamlandırır. Ancak insan davranışı, nedensellik zinciri sonucu meydana gelen fiziksel olaylardan farklı olarak, davranışta bulunanın niyeti ve iradesi ile açıklanır. Atıf kuramı Heider'in (1958) naif psikoloji çalışmalarının bir parçasıdır. Naif psikoloji, sıradan insanların dünyayı nasıl anlamlandırıdığını inceler. Heider'e göre insan, adeta naif bir bilim insanı gibi sosyal dünyadaki olaylar arasındaki nedensel ilişkiyi inceler.

Gestalt psikologlarının algı çalışmalarından yararlanan Heider, nedenselliğin kurulması için yakınlık ve benzerlik boyutlarının önemli olduğunu iddia etmiştir (1944). Neden (kişi, olay vb.) ve sonuç (davranış) birbirine yakın zaman veya mesafede bulunduğunda arada nedensellik bağı kurulma ihtimali güçlenir. Örneğin bir cinayetin işlendiği olay yeri ve çevresinde aşağı yukarı o vakitlerde bulunduğu bilinen birinin zanlı olma ihtimali yüksektir. Ayrıca ortaya çıkan sonuç birinin kişisel özelliğiyle benzerlik gösteriyorsa sonucun o kişiye atfedilmesi muhtemeldir. "Düşüncesiz" ve "kaba" olduğuna inanılan bir erkeğin eşinin ağladığı görüldüğünde, bunun eşinin kişilik özelliklerinin davranışsal yansımalarından kaynaklandığı düşünülür. Atfetme işlemi, bu sürecin tersi olarak da gerçekleşebilir. Böylece ağlayan bir kadın görüldüğünde eşinin düşüncesiz ve kaba biri olduğuna karar verilebilir.

Heider'in naif psikolojisi ve atıf kuramının sosyal psikoloji üzerinde etkisi çok geniş olmuştur. Bu anlayışın takipçilerinden Kelley (1973) de insanı sosyal dünyayı ve diğerlerinin davranışlarını anlamlandırmaya çalışan ve nedensel bağları kurmak için veri toplayan bir bilim insanı olarak görmüştür. Kelley'ye göre insanın izleyeceği atıf stratejisi için belirleyici olan gözleyebildiği olayların sayısıdır. Sadece bir kez gözlenebilen olaylarda nedensel bağı kuvvetli bir biçimde kurulması için yeterli veri yoktur. Bu durumlarda insanlar "nedensel şemalardan" yararlanırlar. Bu şemalar, çeşitli durumlarda nedenselliğin kurulmasına yol gösteren bilgilerdir.

Bunlardan azaltma ilkesine göre, sonucu açıklamakta kullanılacak muhtemel nedenler arttıkça, nedenlere verilen rol azaltılır. Örneğin bir cinayet sırasında olay yerinde bulunan sanık sayısı arttıkça, sanıklardan her biri üzerindeki şüphe azalacaktır.

Orvis, Cunningham ve Kelley (1975) pek çok olayın gözlenebildiği durumlar için Covariance (birlikte değişim) modelini önermiştir. Bu modele göre nedensel bağlar, sıklıkla bir arada meydana gelen olaylar arasında kurulur. İnsanlar adeta bir istatistikçi gibi olaylara dair veri toplarlar ve bu verinin analiziyle nedensel açıklamalar getirirler. Bir davranışın nedenini atfetmekte kullanılan bilgiler davranışı gerçekleştiren kişiye, davranışın yöneldiği uyarana ve koşullara dairdir. Kişiye atıfta belirleyici olan, diğerlerinin aynı koşullarda uyarana hangi tepkiyi verdiği (yaygınlık/oybirliği). Uyarana verilen tepkinin yaygınlığı, yani konsensüs azaldıkça, kişiye yapılan atıf artacaktır. Diğer bir deyişle, kişi yaptığı davranıştan dolayı sorumlu tutulacaktır. Uyarana yönelik bilgi ise davranışı gerçekleştirenin benzer uyaranlara verdiği tepkidir (belirginlik). Yani kişi benzer olaylar karşısında aynı davranışta buluyorsa belirginlik düşük olacaktır. Belirginliğin artmasının, uyarana yapılan atfı artırması beklenir. Koşullara yapılan atıf ise kişinin aynı uyarana diğer zamanlarda verdiği tepkiyle ilgilidir (tutarlılık). Tutarlılık azaldıkça mevcut koşulların sonucu doğurduğu algısı artacaktır.

Bu bilgilerin belli kombinasyonları belli atıflar doğurur. Örneğin A ve B tenisçileri arasındaki maçı A tenisçisi kazandığında, eğer B tenisçisini yenebilen sadece A ise (düşük oybirliği); A, B'yi daha önceki maçlarda da yenmişse (yüksek tutarlılık) ve A pek çok tenisçiyi yeniyorsa (düşük belirginlik), maç sonucunun A'nın iyi bir tenisçi olmasından kaynaklandığı düşünülür (kişiye atıf). B tenisçisini diğer pek çok tenisçi yeniyorsa (yüksek oybirliği); A, B'yi her zaman yenmekteyse (yüksek tutarlılık) ve A sadece B'yi yenebiliyorsa (yüksek belirginlik) maç sonucunu doğuranın B'nin başarısız bir tenisçi olması olduğuna karar verilir. Öte yandan A, B'yi her zaman yenemiyorsa (düşük tutarlılık), diğer tenisçilere karşı aldığı sonuçlar da iyi değilse (yüksek belirginlik) ve B diğer tenisçilere kaybetmiyorsa (düşük oybirliği) sonucun koşullardan kaynaklandığı fikrinin oluşması muhtemeldir. Bu üç boyut pek çok farklı kombinasyon oluşturabilir, ancak bunların çoğunun doğuracağı atıf belirsizdir.

Atıf alanında yapılan çalışmalar sürecin Heider ve Kelley'nin öngördüğü kadar rasyonel olmadığını göstermiştir. İnsanların sıklıkla tekrarladığı bazı hatalar

naif bilim insanı modelinin gözden geçirilmesine sebep olmuştur (Ross, 1977). Bu hatalardan en sık rastlanılanı, insanların gözlemedikleri davranışı açıklarken durumsal faktörleri göz ardı ederek nedeni davranışın sahibine atfetme eğilimidir ve “temel atıf hatası” olarak adlandırılmıştır. Bu eğilime dair en çok bilinen çalışmalardan birinde Jones ve Harris (1967), katılımcılara Küba’daki Castro rejimini destekleyen veya eleştiren ödev yazıları okutmuşlardır. Farklı gruplara ödevin Castro yanlısı, Castro karşıtı veya tarafsız yazılmak üzere verildiği söylenerek olayın nedeni kişisel tutum veya zorunluluk olarak manipüle edilmiştir. Zorunluluk koşulunda dahi ödevi yazan öğrenciye Castro yanlısı veya karşıtı tutum atfedilmiştir. Bu deney dışsal nedenlerin açıkça göz önünde olmasına rağmen ihmal edildiğini ve kişiliğe yönelik çıkarımlar yapıldığını göstermesi açısından önemlidir. Benzer sonuçlar pek çok çalışmada elde edilmiştir. Örneğin Ross, Amabile ve Steinmetz (1977, aktaran Ross, 1977) bir bilgi yarışması oyunundaki performansların değerlendirilmesinde rollerin getirdiği sınırlılıkların göz ardı edilmesini ortaya koymuşlardır. Yarışmanın kuralları soru soranın istediği konuda istediği soruyu seçmesi olarak belirlenmiştir; ancak buna rağmen hem yarışmacılar hem izleyiciler soru soranın bilgisini yüksek, cevaplayanınkini ise düşük olarak değerlendirmişlerdir.

Kültürler arası çalışmalar temel atıf hatasında kimi kültürel farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Miller (1984)’in Hindistan ve ABD’den 8, 11 ve 15 yaşında çocuklarla yaptığı çalışma, günlük olaylara getirilen açıklamalarda ileri yaşlarda ABD’li çocukların Hindu katılımcılara göre daha fazla kişisel, daha az durumsal atıf yaptığını göstermiştir. Her iki ülkede de kişiliğe yapılan atıflar yaşla beraber artmakla birlikte, ABD’de bu etki daha fazladır. Böylece kültürlerdeki gelişim sürecinin nedensel açıklamaları etkilediği görülmüştür. Choi, Nisbett ve Norenzayan (1999) literatürden pek çok çalışmayı gözden geçirmiş ve Doğu Asya ve Batı ülkeleri arasında temel atıf hatasına düşme açısından bir farklılık olduğunu belirtmişlerdir. Ancak bu etki Asyalıların temel atıf hatasına düşmemelerinden veya kişisel atıflar kullanmamalarından değil, bağlamsal özellikleri batılılardan daha fazla dikkate almalarından kaynaklanıyor görünmektedir. Araştırmacılar, bunun batı kültüründe var olan “analitik” ve doğu kültürlerinde var olan “bütüncül” düşünce sistemlerinin farklılığından kaynaklandığını iddia etmişlerdir.

Temel atıf hatasına benzer bir hata kaynağı da aktör-gözlemci yanlılığıdır (Jones ve Nisbett, 1971). Buna göre davranışı gözleyenler, davranışı yapanın kişilik özelliklerine atıf yapma eğilimine sahipken, davranışta bulunanlar

kendi davranışları için açıklayıcı olarak dışsal ve durumsal faktörleri kullanırlar. Bunun nedeni konumların getirdiği dikkat odağı ve atfedenenlerin sahip olduğu bilgidir. Aktör, kendi davranışından çok durumsal etkenlerin farkındadır ve açıklamada bunları kullanması daha olasıdır. Gözlemci ise aktörün davranışlarına odaklanır ve atfı bu yönde olur. Ayrıca, aktör farklı durumlarda nasıl davrandığının bilgisine sahiptir, ancak gözlemci bu tür bir bilgiden yoksundur. Bu hipotez sosyal psikoloji alanında yaygın olarak bilinse ve ders kitaplarında kendine yer bulsa da Malle (2006) tarafından yapılan meta-analiz hipotezi destekleyecek bulguların gücünü sorgulamıştır. Malle, aktör-gözlemci hipotezi üzerine literatürde bulunan 173 çalışmayı analize tabi tutmuş ve aktör ve gözlemci durumlarının içsel ve dışsal atflarla ilişkisinin sıfırdan farklı olmakla birlikte oldukça zayıf olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca bu farklılık tamamen negatif değerlendirilen davranışlardan kaynaklanmaktadır, pozitif davranışlar için bu tür bir yanlılık tespit edilememiştir.

Bilişsel yanlılıkların ortaya çıkmasıyla naif bilim insanı modeli yerini “bilişsel cimri” modeline bırakmıştır (Taylor, 1981, aktaran Corcoran ve Mussweiler, 2010). Bu modele göre insan bir istatistikçi gibi veri toplamaz, bunun yerine az enerji harcamasını sağlayacak şekilde kısa yollar kullanır. Ross (1977), bilişsel psikoloji alanında tanımlanan üç bilişsel kestirme olan kullanılabilirlik, temsil edilebilirlik ve ayarlama kestirmelerini atf alanına uyarlamıştır. Kullanılabilirlik, hatırlanması veya düşünülmesi daha kolay faktörlerin açıklamada daha sık kullanılmasını ifade eder. Temsil edilebilirlik kestirmesi ise yargıda bulunan kişi, belirgin özellikleri en çok temsil eden verileri geçerlik, güvenilirlik gibi istatistiksel verilere dikkat etmeden kullandığında oluşur. Son olarak ayarlama kestirmesi, yeni bilginin mevcut kabul ve beklentilere uyarlama eğilimini ifade eder.

Atf sürecini etkileyen bilişsel yanlılıkların yanında, kimi motivasyonel yanlılıkların da varlığı tespit edilmiştir. Kendini kayıran yanlılıklar olarak bilinen bu hata kaynakları kişinin özsaygısını artırma güdüsünden kaynaklanır. Buna göre kişiler, kendilerine ait olumsuz bir davranış veya sonucu dışsal ve çevresel nedenlerle açıklama, olumlu davranış ve sonuçları ise kendilerinden kaynaklanan nedenlere atfetme eğilimindedirler. Miller ve Ross (1975, aktaran Bradley, 1978) özellikle katılımcıların bu eğilimin tam tersi atflar kullandığını gösteren sonuçlara dayanarak kendini kayıran yanlılık kavramının geçerli olmadığını ve atf sürecinin motivasyonel kökenlerini gösteren ikna edici veri olmadığını iddia etmişlerdir. Ancak Bradley'ye göre (1978) bu çalışmalarda katılımcıların, performansları pek çok izleyici tarafından

kolaylıkla değerlendirilebilmektedir. Üstelik deneylerin yapısı gereği, katılımcıların kendini kayıran yanlılık göstermesi durumunda seyirciler üzerinde olumsuz bir izlenim yaratabilirler. Buna dayanarak kendini kayırma yanlılığını daha geniş bir biçimde tanımlamış ve motivasyon kaynağının sadece özsaygıyı değil, aynı zamanda kişinin kendini topluma olumlu sunma arzusunun da içerdiğini savunmuştur.

Weiner (1985) atf süreçlerinin duygusal sonuçları üzerine bir kuram öne sürmüştür ve sadece içsel-dışsal atf boyutunun yeterli olmadığını iddia etmiştir. Başarı-başarısızlık durumlarını inceleyen Weiner, odak boyutunun yanına kontrol edilebilirlik ve kalıcılık boyutlarını da eklemiş ve bu boyutlardaki atıfların çeşitli duygusal sonuçlarını incelemiştir. Buna göre gurur ve pozitif özsaygı olumlu bir sonucun, negatif özsaygı ise olumsuz bir sonucun içsel nedenlere atfedilmesiyle ilgilidir. Dışsal odaklı olumsuz bir sonuç, başkalarınca kontrol edilebilen bir duruma atfedildiğinde öfke, kontrol edilemeyen bir duruma atfedildiğinde ise acıma doğurur. Kişinin ahlaken olumsuz olarak algıladığı davranışı, içsel odaklı ve kendisi tarafından kontrol edilebilir olarak algılandığında suçluluğa, içsel ancak kontrol edilemez algılandığında utanca sebep olur. Son olarak olumsuz sonuçlar kalıcı nedenlerle ilişkilendirildiğinde umutsuzluk hissedilir.

1.2.1 Atf Kuramına Sosyal Kimlik Yaklaşımı

Hewstone ve Jaspars (1984), atf sürecini sosyal bağlamından soyutlayarak inceleyen geleneksel atf kuramlarını eleştirmiş, bu sürecin araştırmalarda yer verilmesi gereken dört boyutu olduğunu iddia etmişlerdir. Araştırmacılar bu boyutları “aktör ve algılayanların sosyal kategorizasyonu”, “yargının sosyal bağlamı”, “sosyal bilişin paylaşılan doğası” ve “açıklanacak olanın sosyal doğası” olarak adlandırmışlardır.

Aktör ve algılayanların sosyal kategorizasyonu boyutu doğrudan sosyal kimlik kuramıyla ilgilidir ve atıfta bulunan bireyin kendisini ve aktörü sınıflandırdığı sosyal grupların atf süreci üzerindeki etkisini ifade eder. Sosyal kimlik kuramına göre kendi grubunun olumlu statü elde etmesi veya dış grubun yaşadığı statü düşüşü bireyin özsaygısını artırır. Bu motivasyonun atf sürecine etkisinin bireyin olaylara kendi grubunu kayıracak açıklamalar getirmesi şeklinde ortaya çıkması beklenir. Bireyin grupla özdeşleşme düzeyi arttıkça bu etki kuvvetlenecektir.

Grupla özdeşleşmenin, iç gruba kayırma gibi değişkenlerle korelasyonunu inceleyen çalışmaların tutarsız sonuçlar vermesi (Brown, 2000), özdeşleşmenin farklı boyutlardan oluşan bir kavram olduğu fikrini ortaya çıkarmıştır. Cameron (2004) literatürde sıklıkla kullanılan duygusal ve bilişsel özdeşleşme ayrımı yerine bilişsel merkezilik, iç gruba yönelik duygular ve iç gruba bağlılık olmak üzere üç boyut önermiş ve bu modeli üniversiteler, cinsiyet ve ulus olmak üzere üç gruplar arası durumda tek veya iki boyutlu modellerle karşılaştırmış ve diğer iki modele göre daha açıklayıcı olduğunu göstermiştir. Bilişsel merkezilik boyutu, söz konusu kategorizasyonun ne derece belirgin olduğuyla ve çeşitli bağlamlarda geçerliliğini ne derece koruduğuyla ilgilidir ve grubun “akla gelme sıklığı” ve “grubun kendini tanımlamada öznel önemi” ile işlemselleştirilmiştir. İç gruba yönelik duygular ise gruba üye olmaktan memnun olma düzeyini ifade eder. Son boyut olan iç gruba bağlılık, bireyin kendini grubun bir parçası hissetme derecesi olarak tanımlanmıştır.

Cameron ve Lalonde (2001) aynı modeli özdeşleşmenin toplumsal cinsiyet ideolojisi ile olan ilişkisini araştırmış ve farklı özdeşleşme tiplerinin farklı ideolojilere sahip grup üyelerinde farklı sonuçlarla ilişkili olduğunu göstermiştir. Erkek ve kadınlardan toplumsal cinsiyet ideolojisi açısından kendilerini geleneksel, geleneksel olmayan ve feminist olmak üzere üç gruptan birine dahil etmeleri istenmiş ve katılımcıların kadınlara yönelik tutumları (toplumsal cinsiyet rollerinin kabulüne dair 15 maddelik bir ölçek yoluyla) ve kadınların toplumdaki statüsüne yönelik algısı ölçülmüştür. Özdeşleşmede farklılık sadece bilişsel merkezilik boyutunda ortaya çıkmıştır; kadın olmak feminist kadınlar için diğer gruplara göre, geleneksel olmayan kadınlar için ise geleneksel kadınlara göre daha belirgindir. Geleneksel kadınlar için özdeşleşmenin herhangi bir boyutu kadınların toplumdaki statüsüne yönelik algıyla, dolayısıyla ataerkil sistemi meşru görme ile ilişkili değildir. Geleneksel olmayan kadınlar için tüm boyutlar kadının toplumdaki statüsünü düşük olarak algılama ile ilişkilidir, bu ilişki feminist kadınlar için sadece bilişsel merkezilik boyutu için mevcuttur. Kadın kimliğiyle aynı düzeyde özdeşleşme, mevcut statü farklılığını meşru kabul etmeyen feminist kadınları kolektif eylem stratejisini benimsemeye yöneltmekte iken, sistemi meşru gören ve toplumsal cinsiyet rollerini kabul eden geleneksel kadınlar için ise gruplar arası karşılaştırmayı alternatif bir alanda gerçekleştirme stratejisiyle, örneğin korumacı cinsiyetçi ideolojinin kadınları erkeklere göre daha temiz, güzel, ahlaklı olarak tanımlayan yaklaşımını kabul etmekle sonuçlanabilir. Böylece cinsiyet grubuyla özdeşleşme, farklı alt gruplar için

farklı anlamlar kazanabilmektedir.

Gruplar arası atıf sürecine dair ortaya atılan ilk kavram, iç grup üyesinin, olumlu davranışı grup üyesinin kişisel özelliklerine, dış grup üyesininkini ise çevresel nedenlere atfetmesi olarak tanımlanan nihai atıf hatasıdır (Pettigrew, 1979). Islam ve Hewstone (1993), Müslümanların çoğunlukta, Hinduların ise azınlıkta olduğu Bangladeş'te bu gruplardan katılımcıların iç ve dış grup üyelerinin olumlu ve olumsuz davranışlarına iç gruplarını kayıracak açıklamalar getirdiklerini tespit etmişlerdir, ancak dış grubun değerini azaltan açıklamalar sadece çoğunluk grupça kullanılmıştır. Kategorizasyon, deneyin ilk aşamasında her iki grubun özelliklerini niteleyen sıfatların ne derecede kullanıldığına yönelik bir ölçeğin kullanımıyla belirginleştirildiğinde ise aynı etki azınlık olan Hindular için de gözlenmiştir. Karasawa (2002) ise katılımcıların fakir veya zengin bölgelerden birine atandığı ve yoksul bölgelerin zengin bölgelerle kaynak aktarımı için pazarlık yapması şeklinde ilerleyen bir toplum simülasyon oyununda katılımcıların sorumluluğa dair atıfları kendi gruplarını kayıracak şekilde yaptıklarını, grupla özdeşleşmenin artmasıyla birlikte bu etkinin de arttığını göstermiştir. Yoksul bölgelere atanan katılımcılar yoksulluk durumunun sorumlusu olarak zengin bölgeleri, zengin bölgelere atanan katılımcılar ise yoksul bölgeleri görmüşlerdir.

İkinci boyut olan yargının sosyal bağlamı ise sosyal etki ve grup karar alma süreçleriyle ilişkilidir. Günlük hayatta atıf, geleneksel laboratuvar çalışmalarında olduğu gibi, yalıtılmış bireyin bağımsız düşünceleri sonucu değil, belli grup içi süreçler sonucu şekillenmektedir. Araştırmacılar Sherif'in ve Asch'in ünlü deneysel çalışmalarında gözlenen etkileri ve grup kutuplaşması olgusunu potansiyel bağlamsal etkenler olarak belirtmektedirler.

Sosyal bilişin paylaşılan doğası olarak adlandırılan üçüncü boyut, atıf sürecinde kullanılan kalıpyargı ve inançları ifade eder. Araştırmacılara göre bu kalıpyargı ve inançlar bireysel değil, sosyal bir doğaya sahiptir. Belli gruplar tarafından sahip olunan ortak inanç, değer, bilgi ve tutumlar olarak tanımlanan sosyal temsiller, atıf sürecini yönlendiren zihinsel şema işlevini görürler. Hewstone, Jaspars ve Lalljee (1982) tarafından yapılan çalışmada İngiltere'de orta öğretim düzeyinde devlet okulu ve özel okul öğrencilerinin birbirilerine yönelik temsillerini ve kurgusal başarı ve başarısızlık durumlarına getirdikleri atıflar incelenmiştir. İlk aşamada iki grubun üyelerinin iç ve dış grubun benzerlik ve farklılığına dair algıları incelenerek mevcut sosyal temsiller tespit edilmiştir. İki gruptan katılımcılarda da aynı grup için

kullanılan kimi nitelikler bu gruplara dair genel olarak paylaşılan sosyal temsillerin varlığını göstermektedir. Ancak gruplar aynı özellikleri iç grubun lehine, dış grubun aleyhine olacak şekilde değerlendirmektedir. Örneğin özel okul öğrencileri kendilerini “çalışkan” olarak tanımlarken, devlet okulu öğrencileri tarafından “inek” olarak nitelenmişlerdir. İkinci aşamada ise katılımcılar bu okullardan kurgusal üniversite adaylarının sınav başarı veya başarısızlıklarına dair açıklamalar getirmişlerdir. İlk aşamadaki sonuçlara paralel olarak özel okulda okuyan adayların başarıları kendi grupları tarafından yeteneklerine, devlet okulu öğrencileri tarafından çabalarına bağlanmıştır.

Son boyut olan açıklanacak olanın sosyal doğası geleneksel sosyal psikolojik çalışmaların bir başka eksiğine dikkat çekmektedir. Laboratuvar deneylerinde genellikle nötr ve sosyal dünyadan yalıtılmış, genellikle kişiler arası düzeyde olaylar açıklanmak üzere katılımcılara sunulmaktadır; ancak toplumsal ve siyasal olaylara getirilen açıklamalar nitelik olarak kişiler arası atıflardan farklılaşabilmektedir. 1970’lerden itibaren siyasal ve sosyal konulara getirilen nedensel açıklamalar da çalışılmaya başlamıştır. Örneğin Furnham (1982a, akt. Hewstone, 1989, s.218) İngiltere’de yoksulluğa getirilen açıklamaların siyasi yönelimlerle ilişkisini araştırmış ve İşçi Partisi seçmenlerinin yoksulluğu toplumsal nedenlerle açıklama eğilimi gösterirken, muhafazakâr seçmenlerin bireysel açıklamaları tercih ettiğini göstermişlerdir. Benzer bir ilişki Pandey, Sinha, Prakash ve Tripathi (1982, akt. Hewstone, 1989, s.219) tarafından da tespit edilmiştir. Lewis, Snell ve Furnham (1987), İngiltere’de işsizliğe getirilen açıklamaları ekonomik ve sosyal olmak üzere iki boyuta ayırarak incelemişlerdir. Ekonomik açıklamalar enflasyon, emek piyasasında talep azlığı gibi soyut iktisat kavramları kullanılarak getirilen açıklamalardır. Sosyal atıflar ise tembellik gibi bireysel nedenleri, fırsat eşitsizliği gibi yapısal özelliklere önem veren toplumsal nedenleri ve kaçınılmazlık vurgusu yapan kaderciler nedenleri kapsar. Çalışma, sendika üyesi katılımcıların, üye olmayanların aksine yüksek fiyat talepleri yerine, düşük yatırım, kötü işletme yönetimi ve hükümet politikalarını önemli nedenler olarak gördüklerini göstermiştir. Benzer biçimde İşçi Partisi seçmenleri, muhafazakar seçmenlerden farklı olarak yüksek fiyat talebi, otomasyon ve sendikaların pazarlığına değil, hükümet politikalarına vurgu yapmışlardır.

1.2.2. Kadına Yönelik Şiddete Getirilen Atıflar

Kadın cinayetlerine yönelik açıklamalar doğrudan çalışılmamış olmakla birlikte, genel olarak kadınlara yönelik erkek şiddetine dair atıflar pek çok araştırmanın konusu olmuştur (örneğin Çoklar, 2007; Çamaş ve Meşe, 2016). Bu araştırmaların bir kısmı şiddet olaylarının algılanan nedenleri üzerinde dururken, kimileri şiddeti uygulayan ve şiddet mağduruna yönelik tutumları incelemişlerdir.

Çalışmaların ortaya çıkardığı en belirgin değişkenlerden biri çelişik duygulu cinsiyetçiliktir. Çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramı, Glick ve Fiske (1997) tarafından toplumsal cinsiyet eşitsizliğini kadına yönelik hem olumlu hem olumsuz tutumlarla meşrulaştıran cinsiyetçi ideolojiyi açıklamak üzere ortaya atılmıştır. Araştırmacılar kadına yönelik cinsiyetçiliğin korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik olmak üzere iki boyutu olduğunu öne sürmüşlerdir. Düşmanca cinsiyetçilik, kadınların erkekleri kontrol etmek istedikleri ve ayrıcalık elde etmeye çalıştıkları için tehdit unsuru olduğunu savunarak erkeklerin ayrıcalık ve egemenliğini meşrulaştırır. Korumacı cinsiyetçilik ise kadınların duygusal, narin, güzel olduğunu iddia eden tutumlarla görünürde olumlu, ancak statükoyu meşrulaştıran bir ideolojidir. Yamawaki, Ostenson ve Ryan Brown (2009), Japon ve ABD'li bireylerin aile içi şiddete yönelik tutumlarını ölçtüklerinde, korumacı cinsiyetçiliğin kurbanları sorumlu tutmayla ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir, benzer bir ilişki düşmanca cinsiyetçilik için dahi söz konusu değildir. Glick vd. (2002) ise Türkiye ve Brezilya'da eşini döven erkeklere yönelik tutumları incelediklerinde düşmanca cinsiyetçilik ile beraber şiddeti haklı görmenin arttığını göstermiştir. Korumacı cinsiyetçilik de belli bir ilişki gösterse de düşmanca cinsiyetçiliğin kontrol edilmesi bu etkiyi ortadan kaldırmaktadır. Araştırmacılara göre bunun anlamı korumacı cinsiyetçiliğin geleneksel normlara uymayan kadınlara koruma sağlamadığıdır. Chapleau, Oswald ve Russell (2007) tarafından yapılan bir çalışmada, çelişik duygulu cinsiyetçiliğin tecavüz mitleriyle ilişkisini incelenmiştir. Tecavüz mitleri, kadınların tecavüzden hoşlandığı şeklindeki tutumların yanında, eylemin altında yatan nedenin kadının kışkırtıcılığı olduğu yönünde sorumluluğu kurbanına atfeden açıklamaları da içermektedir (Çamaş ve Meşe, 2016). Sonuçlar düşmanca cinsiyetçiliğin tecavüz mitleriyle pozitif, korumacı cinsiyetçilik alt faktörlerinden cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırmanın pozitif, koruyucu ataerkilliğin ise

negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Viki ve Abrams'ın (2002) araştırması ise korumacı cinsiyetçiliği yüksek bireylerin, tanıdığı birinin tecavüzüne uğrayan mağdurları, eğer mağdur evli ise durumdan sorumlu tutma eğiliminde olduğunu belgelemiştir. Bunun nedeni korumacı cinsiyetçilik puanı yüksek bireylerin evli mağduru olay olduğu sırada eşini aldatmakta olduğuna yönelik algıdır.

Şiddete uğrayan kadınların mağduriyetlerinden sorumlu tutulmalarıyla ilişkili bir başka değişken ise adil dünya inancıdır. Adil dünya inancı, bireylerin başlarına gelen olumlu ve olumsuz olayları kendi davranış veya kişilik özellikleri sonucu olarak hak ettiğine yönelik bir inançtır (Lerner, 1980). Kurama göre, insanların hayatlarını sürdürebilmek için dünyayı öngörülebilir ve iyilerin kazandığı bir yer olarak görme ihtiyacı vardır ve adil dünya inancı bu motivasyon sonucu oluşur. Kuramın oluşum aşamasında yapılan deneyler, tecavüz senaryolarında mağdur kadınların olumsuz sıfatlarla nitelendiklerini göstermişlerdir. Özetle, adil dünya inancı işsizler, depremzedeler gibi pek çok mağdur grup için olduğu gibi, erkek şiddeti mağduru kadınlar için de olaydan sorumlu tutulma ve olumsuz tutumlar ile ilişkilidir.

Toplumsal cinsiyet ilişkileri, cinsiyetler arasındaki karşılıklı bağımlı ilişkinin de etkisiyle (Glick ve Fiske, 1997) diğer gruplar arası ilişkilere göre kimi farklılıklar gösterebilmektedir. Bu durum özellikle grupla özdeşleşme sürecini daha karmaşık hale getirmektedir. Gerçekten de farklı ideolojilere sahip bireylerin kadınlık ve erkekliğe yönelik tanımları birbirinden oldukça farklı olabilmekte, dolayısıyla cinsiyet kimliğiyle özdeşleşme de farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Örneğin Kuşdil ve Günbay (2014) türban kullanan ve kullanmayan kadınların çeşitli tutumlarını karşılaştırdıkları çalışmalarında, iki grubun “ideal kadına” atfettikleri özelliklerin oldukça farklı olduğunu tespit etmişlerdir. Türban kullanmayan kadınlar için ideal kadın; başarılı, özgür, kendi geçimini sağlayabilen, çalışkan, iyi anne ve kültürlü kadıncı, türbanlı kadınlar için ideal kadın sevecen, titiz, eğitilmiş, saygılı, zeki, hoşgörülü, dindar ve dürüst kadındır. Türbanlı kadınların türban kullanmayan kadınlara göre kendilerini “genel olarak kadınlar” grubuna benzer görme oranları türban kullanmayan kadınlara göre daha düşük, kendilerini “ideal kadın” grubuna benzer görme oranları ise daha yüksektir. Dolayısıyla siyasi ideolojinin ve dindarlığın değişmesiyle kadın kimliğine dair algı gibi, kadınların nasıl olması gerektiğine dair algı da değişebilmektedir. Siyasi ideolojinin kendi başına ve cinsiyetle özdeşleşmeye etkisi üzerinden kadın cinayetlerine yönelik atıflara da

benzer bir etki oluşturması m¼mk¼nd¼r. Erkeklik ve kadınlık kimliğiyle özdeşleşmenin söz konusu atıflar üzerindeki etkisinin açıkça anlaşılabilmesi için, özdeşleşmenin siyasi ideolojiler ile ilişkisinin tespit edilmesi gerekmektedir.

1.3. SOSYAL PSİKOLOJİ VE SİYASİ İDEOLOJİLER

Siyasi ideolojiler, erken sosyal psikolojik araştırmalarda genellikle tutumlar olarak değerlendirilmiş, dolayısıyla kuramsal olarak ele alınmamışlardır. Gruplar arası ilişkiler alanında geniş kapsamlı kuramların ortaya atılmasıyla birlikte, siyasi ideolojiler de sosyal psikolojinin tartışma alanına girmeye başlamıştır. Bunlardan ilki Adorno vd. (1950) tarafından, anti-semitizmi ve faşist ideolojiyi açıklamak üzere ortaya atılmış olan otoriteryen kişilik kuramıdır. Psikodinamik yaklaşımdan esinlenen kurama göre sert ve mesafeli ebeveynler tarafından itaatkar olmak üzere yetiştirilen bireyler, ebeveynlerine karşı besledikleri, ancak bastırdıkları saldırganlıklarını, yer değiştirme mekanizması ile daha ulaşılabilir hedeflere yöneltirler. Sistem tarafından meşru gör¼len otoritelere karşı benzer tutumlar içinde olduklarından, ideolojik olarak aşırı sağ görüşlere sahip olma eğilimine sahiptirler. Saldırganlıklarını ise düşük stat¼de bulunan, genellikle azınlık gruplara yöneltirler. Böylece bireylerin faşist ideolojilere yönelimi, ebeveynlik stillerinin ve dolayısıyla bir kişilik ör¼ntüsünün sonuçları olarak anlaşılmıştır.

Sosyal kimlik kuramından ve evrimsel psikolojik yaklaşımdan esinlenerek inşa edilmiş olan sosyal baskınlık kuramı ise ideolojilerin toplumda mevcut bulunan eşitsizliklere veya eşitsizliklerle mücadelede katkılarını inceler. Kurama göre eşitsiz toplum yapısının sürebilmesi için dezavantajlı grupların işbirliğine ihtiyaç vardır. Bu ise toplumu oluşturan gruplar üzerinde ideolojik hegemonyanın kurulmasını gerektirmektedir. Kuramcılar, bu amaçla kullanılan tüm düşünce biçimlerini hiyerarşı artıran mitler, dezavantajlı gruplar tarafından eşitlik mücadelesini meşrulaştırmak için kullanılan düşünce biçimlerini ise hiyerarşı azaltan mitler olarak adlandırmaktadırlar (Sidanius, Pratto, Laar ve Levin, 2004). Faşizm, ekonomik liberalizm, meritokrasi, sosyal Darwinizm gibi sağ ideolojiler, Hinduist kast sistemi, Konfüçyanizm, Protestan çalışma ahlakı gibi kimi dini eğilimler, eşitsizliği dolaylaştırma veya çeşitli suretlerde meşrulaştırma içerikleriyle hiyerarşı artıran mitlere örneklerdir. Feminizm, sosyalizm, sosyal demokrasi, siyah özg¼rl¼k hareketleri gibi mevcut yapıdaki eşitsizlikleri değiştirmeyi hedefleyen ideolojiler ise

hiyerarşi azaltan mitlerdir. Hıristiyanlık, İslamiyet gibi dinler ise içeriklerinde hem hiyerarşi artıran, hem hiyerarşi azaltan mitleri bulundurmaktadırlar.

Sistemi meşrulaştırma kuramı da sosyal baskınlık kuramına paralel bir biçimde ideolojilerin statükoyu meşrulaştırma işlevine vurgu yapar (Jost ve Hunyady, 2003). Egemen ideolojiler, statükoyu rasyonelleştirerek ve sisteme içkin eşitsizlikleri haklılaştırarak, bu eşitsizliklerin avantajlı veya dezavantajlı tüm gruplar tarafından içselleştirilmesini sağlarlar. Özellikle örtük çağrışım testleri gibi bilinç düzeyinde olmayan tutumları ölçen araştırmalar, eşitsizliklerin dezavantajlı gruplar tarafından dahi içselleştirildiği hipotezine destek vermiştir. İdeolojilerin sistemi meşrulaştırması, eşitsizliklerin varlığına dair nedensel atıflar aracılığıyla olabilmektedir. Ekonomik eşitsizlikler, kapitalist sistemin doğasına değil, alt sınıflardan bireylerin tembelliği veya yeteneksizliği gibi kişisel özelliklerine atfedilmesi, sistemin yarattığı sorunlardan mesul olmaktan çıkarır. Benzer biçimde ABD’de siyahların suç oranının yüksek olması, içinde buldukları sosyo-ekonomik duruma değil, saldırganlıklarına atfedilerek, ırklar arasındaki yapısal eşitsizlik gizlenebilir. Dolayısıyla sistemi meşrulaştırma kuramına göre sosyal olaylara getirilen nedensel açıklamalar, meşrulaştırma sürecinde önemli bir role sahiptir.

Jost, Nosek ve Gosling (2008), sistemi meşrulaştırma kuramı kaynaklı hipotezleri tüm ideolojileri kapsayacak şekilde genişletmiştir. Kuramcılara göre ideolojiler, statükoya ve sosyal değişime karşı tutumları boyutu üzerinde konumlandırılarak anlaşılabilirler. Bu ayrım geleneksel olarak ideolojileri sağ ve sol biçiminde sınıflandırarak yapılmaktadır. Buna göre mevcut sosyal, ekonomik ve siyasal yapının, toplumda egemen olan değer ve geleneklerin sürmesi gerektiğini savunan ideolojiler siyasi yelpazenin sağında, mevcut durumdan memnun olmayan ve daha fazla ilerleme, eşitlik ve özgürlük için değişim gerektiğini savunan ideolojiler ise sol kanatta yer alır. Muhafazakarlık-özgürlükçülük olarak adlandırılan boyut da benzer bir yapıdadır. Kuramcılar, ideolojileri bu iki boyutta konumlandırmanın sosyal değişim ve eşitsizlikler konusundaki yaklaşımlar olduğunu savunmaktadır. Bireylerin bu iki kutuptan hangisine yakınlaşacağını belirleyen önemli motivasyonlardan biri belirsizliktir. Belirsizliğe tahammülü az olan bireyler, mevcut statükonun sağladığı kesinliği önemsediklerinden sağ ve muhafazakar ideolojilere yönelme eğilimindedirler. Bunun yanında yeniliğe açıklık ve heyecan arama içeren faaliyetler özgürlükçü ideolojiye sahip bireylerce daha fazla tercih edilmektedir. Dolayısıyla sağ-sol veya muhafazakarlık-özgürlükçülük boyutu, kimi

temel kişilik özellikleri ile ilişkilidir.

1.4. ÇALIŞMANIN AMACI

Bu araştırma Türkiye’de kadın cinayetlerinin meşrulaştırılmasıyla ilişkili kimi sosyal psikolojik değişkenleri tespit etmeyi hedeflemektedir. Kadın cinayetlerinin haklı gösterilmesi, diğer kadına şiddet biçimlerinde olduğu gibi, mağdur kadının olaydan sorumlu tutulması, failin masumlaştırılması ve olayların sosyal boyutunun göz ardı edilmesi ile olacaktır. Bu açıdan yaklaşıldığında atıf kuramının çalışma için iyi bir temel sağlayacağı düşünülmüştür.

Kadın cinayetleri sosyal yönü belirgin bir olgu olduğundan, Hewstone ve Jaspars’ın (1984) yukarıda özetlenen ve atıfların sosyal boyutlarına vurgu yapan modelinden faydalanılmıştır. Özellikle “aktör va algılayanın sosyal kategorizasyonu” ve “açıklanacak olanın sosyal doğası” boyutları kadın cinayetleri açısından önemlidir. Kategorizasyon açısından bakıldığında, erkeklerin katilleri, kadınların ise kurbanları koruyacak atıflar yapması ve bu eğilimin cinsiyet grubuyla özdeşleşme düzeyi arttıkça güçlenmesi beklenmektedir. Açıklanacak olanın sosyal doğası ise ideolojilerin getirilen atıflara etkisini göz önünde bulundurmaya gerektirmektedir. Kadın cinayetleri için bakıldığında siyasal ideolojiler ve muhafazakarlığın, aynı zamanda cinsiyetçiliğin atıflarla ilişkisinin incelenmesi hedeflenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

UYGULAMA

2.1. HİPOTEZLER

Kadın cinayetlerine yönelik atıfların cinsiyete göre değişmesi beklenmektedir. Bireylerin üyesi oldukları grupları kayıracak bilişsel süreçlere sahip olduğunu savunan sosyal kimlik kuramından yola çıkarak kadın ve erkeklerin kendi cinsiyet gruplarını suçlayacak atıfları daha çok kullanmaları beklenmektedir. Buna göre:

Hipotez-1: Kurbanı suçlayan atıflar erkeklere göre kadınlar tarafından daha az kullanılmaktadır.

Hipotez-2: Katili suçlayan atıflar kadınlara göre erkekler tarafından daha az kullanılmaktadır.

Sosyal kimlik kuramının bir diğer iddiası, iç grubuyla özdeşleşen bireylerin gruplarını kayırma eğilimlerinin daha güçlü olacağı yönündedir. Dolayısıyla ait olduğu cinsiyet grubuyla özdeşleşen bireylerin, cinsiyet gruplarını kayıran atıfları daha fazla kullanmaları beklenebilir. Bu etkinin erkekler için doğrudan gözlenmesi beklenmektedir. Ancak yüksek ve düşük muhafazakarlık düzeyine sahip kadınlar için ait olunan kadın grupları farklıdır. Yüksek muhafazakarlık düzeyine sahip kadınların öldürülen kadınları özdeşleştikleri gruba dahil etmeyecekleri, dolayısıyla cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin atıflarını etkilemeyeceği beklenmektedir. Düşük muhafazakarlık düzeyindeki kadınlar için ise cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin atıflarla ilişkili olması beklenmektedir.

Hipotez-3: Erkeklerde cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve katile yönelik atıflar arasında negatif yönde bir ilişki mevcuttur.

Hipotez-4: Düşük muhafazakarlık düzeyindeki kadınlarda cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve kurbanı yönelik atıflar arasında negatif yönde bir ilişki mevcuttur.

Hipotez-5: Yüksek muhafazakarlık düzeyindeki kadınlarda cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve kurbanı yönelik atıflar arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Çelişik duygulu cinsiyetçiliğin dünyanın diğer ülkeleri ve Türkiye’de erkeklerde kadınlardan daha yüksek olduğu bilinmektedir. Düşmanca cinsiyetçilik boyutu için bu durum evrensel olarak gözlenirken, ataerkilliğin güçlü olduğu Türkiye gibi ülkelerde kadınların korumacı cinsiyetçiliklerinin erkeklerinkine eşit olduğu görülmüştür (Glick vd., 2000). Bu örüntülerin araştırmanın örnekleminde de

tekrarlanması beklenmektedir.

Hipotez-6: Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik puanı kadınlarınkinden daha yüksektir.

Hipotez-7: Erkek ve kadınların korumacı cinsiyetçilik puanları arasında anlamlı bir farklılık mevcut değildir.

Korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin, diğer kadına yönelik şiddet ve cinsiyet eşitsizliği biçimlerini meşrulaştırdığı gibi, kadın cinayetlerini de meşrulaştırması beklenmektedir. Bunun ise kurbanı yönelik suçlamalarda artış ve sisteme dair yapısal nedenleri kullanmada azalış ile gözlenmesi beklenmektedir. Bunun yanında kimi çalışmalarda gözlenen ve korumacı cinsiyetçiliğin etkisinin düşmanca cinsiyetçilik ile olan ilişkisinden kaynaklanması durumunun bu çalışmada da ortaya çıkacağı tahmin edilmektedir.

Hipotez-8: Korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik, sosyal yapıya yönelik atıflarla negatif ilişki göstermektedir.

Hipotez-9: Korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik, kurbanı yönelik atıflarla pozitif ilişki göstermektedir.

Hipotez-10: Düşmanca cinsiyetçilik; korumacı cinsiyetçilik ve kurbanı yönelik atıflar arasındaki pozitif ilişkiye aracılık etmektedir.

Sağcı ideoloji ve muhafazakarlığın atıf stilleri üzerinde etkisi olması beklenmektedir. Her iki yönelim de sistemi meşrulaştırma ile ilişkilidir, dolayısıyla yapısal atıflarla negatif yönde ilişkili olmaları beklenmektedir. Muhafazakarlığın ise öldürülen kadınlara yönelik kimi olumsuz tutumlarla, dolayısıyla kurbanı yönelik atıflarla ilişkisi olması beklenmektedir.

Hipotez-11: Yüksek sağcılık ve yüksek muhafazakarlık, yapısal atıflarla negatif yönde ilişkilidir.

Hipotez-12: Muhafazakarlık ve kurbanı yönelik atıflar arasında pozitif korelasyon mevcuttur.

Son olarak, hegemonik erkeklik yaklaşımından kaynaklanan, Türkiye’de de birden fazla erkeklik örüntüsünün bulunduğu fikrine dayanarak, cinsiyetçi olan veya olmayan erkeklik biçimleriyle özdeşleşmenin, atıflar açısından farklılık yaratacağı düşünülmektedir. Buna göre erkek cinsiyet kimliğiyle özdeşleşme ve iç grubu kayıran atıflar arasındaki ilişkiye cinsiyetçilik düzeyinin düzenleyicilik etmesi beklenmektedir.

Hipotez-13: Düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan erkeklerde erkek cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve katillere yönelik atıf arasındaki negatif ilişki olacaktır.

Hipotez 14: Korumacı cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan erkeklerde erkek cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve kurbanlara yönelik atıf arasındaki pozitif ilişki daha kuvvetli olacaktır.

2.2. ÖRNEKLEM

Araştırmanın örneklemini, ulaşılabileni örnekleme yöntemiyle, Dokuz Eylül Üniversitesi ve İzmir Ekonomi Üniversitesi öğrencilerinden oluşturulmuştur. 306 kişiden oluşan örneklemin yaş aralığı 18-27'dir (Ort. = 21.33; SS = 1.93). Örneklemini betimleyen cinsiyet, sınıf, doğulan yerleşim birimi, ailenin ikamet ettiği yerleşim birimi, gelir düzeyi, annenin eğitim durumu ve babanın eğitim durumu değişkenlerinin frekans ve yüzdeleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Örneklemin Demografik Özellikleri

Demografik Değişken	Frekans	%
Cinsiyet		
Kadın	188	61.4
Erkek	118	38.6
Sınıf		
1. Sınıf	97	31.7
2. Sınıf	61	19.9
3. Sınıf	79	25.8
4. Sınıf	65	21.2
Belirtilmemiş	4	1.3
Bölüm		
Sosyoloji	71	23.2
İşletme	71	23.2
İlahiyat	57	18.6
Psikoloji	39	12.7
Turizm işletmeciliği	21	6.9
Maliye	17	5.6
Endüstri mühendisliği	8	2.6
Medya ve iletişim	6	2.0
Mimarlık	4	1.3
Yazılım mühendisliği	2	.7
Görsel iletişim ve tasarım	2	.7
Halkla ilişkiler ve reklamcılık	1	.3
Gıda mühendisliği	1	.3
Elektrik-elektronik mühendisliği	1	.3
Lojistik yönetimi	1	.3

Moda tasarımı	1	.3
Uluslar arası ilişkiler	1	.3
Belirtilmemiş	2	.3
Doğduğu yerleşim birimi		
Köy	19	6.2
Kasaba	9	2.9
İlçe (Şehir)	118	38.6
Büyükşehir	146	47.7
Yurtdışı	9	2.9
Belirtilmemiş	5	1.6
Ailenin ikamet ettiği yerleşim birimi		
Köy	24	7.8
Kasaba	14	4.6
İlçe (Şehir)	97	31.7
Büyükşehir	152	49.7
Yurtdışı	5	1.6
Belirtilmemiş	14	4.6
Gelir düzeyi		
1000 TL'den az	27	8.8
1000 TL - 2000 TL	79	25.8
2000 TL - 3000 TL	82	26.8
3000 TL - 5000 TL	55	18.0
5000 TL - 7000 TL	28	9.2
7000 TL'den fazla	31	10.1
Belirtilmemiş	4	1.3
Anne eğitim düzeyi		
Yok	29	9.5
İlkokul	94	30.7
Ortaokul	45	14.7
Lise	87	28.4
Yüksekokul	10	3.3
Lisans	39	12.7
Lisansüstü	2	.7
Baba eğitim düzeyi		
Yok	8	2.6
İlkokul	69	22.5
Ortaokul	48	15.7
Lise	85	27.8
Yüksekokul	15	4.9
Lisans	74	24.2
Lisansüstü	5	1.6
Belirtilmemiş	2	.7

2.3. ÖLÇÜM ARAÇLARI

2.3.1. Demografik Bilgiler Formu

Bu form, olası karıştırıcı etkilerini kontrol etmek amacıyla toplanan, katılımcıların demografik arka plan bilgilerine yönelik soruları içermektedir. Formda katılımcının yaşı, cinsiyeti, okuduğu bölüm, sınıfı, doğduğu yerleşim birimi, ailesinin ikamet ettiği yerleşim birimi, ailesinin aylık gelir düzeyi, babasının ve annesinin eğitim durumu sorulmuştur.

2.3.2. Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıflar

Araştırma için oluşturulan 32 maddelik havuz, kullanılan atıf örüntülerini tespit etmek amacıyla açımlayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Çeşitli faktör yapıları denenmiş, tutarlı olarak yük vermeyen veya birden çok faktöre yüksek yük veren maddeler analizden çıkarılmıştır. Analiz sonucunda 22 madde ölçeğe dâhil edilmiş ve 3 faktörlü yapı kabul edilmiştir. Oluşan faktörlerden ilki “kurbana yönelik atıflar”ı, ikinci faktör “katile yönelik atıflar”ı, üçüncü faktör ise “sosyal yapıya yönelik atıflar”ı içermektedir. Kurbana yönelik atıfları içeren faktör 9 maddeden oluşmaktadır, varyansın % 23.2’sini açıklamaktadır, özdeğeri 4.64 ve Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .89’dur. Varyansın % 10.56’sını açıklayan katile yönelik atıflar faktörü 6 maddeden oluşmaktadır, özdeğeri 2.11 ve Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .75’tir. %7.30’luk bir varyans açıklayan sosyal-yapısal atıflar faktörü ise 5 maddeden oluşmaktadır, özdeğeri 1.46 ve Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .63’tür. Kullanılan maddeler ve faktör yükleri Tablo-2’de görülebilir.

2.3.3. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği

Glick ve Fiske (1996) tarafından oluşturulmuş olan ölçek 6’lı likert tipi 22 maddeden ve “düşmanca cinsiyetçilik”, “koruyucu ataerkillik”, “heteroseksüel yakınlık” ve “cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşma” olmak üzere 4 faktörden oluşmaktadır. Düşmanca cinsiyetçilik “Erkeklere cinsel yönden yaklaşılabilir olduklarını gösterircesine şakalar yapıp daha sonra erkeklerin tekliflerini reddetmekten zevk alan birçok kadın vardır.”, koruyucu ataerkillik “Kadınlar

erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır.”, heteroseksüel yakınlık “Her erkeğin hayatında hayran olduğu bir kadın olmalıdır.”, cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma ise “Kadınlar erkeklerden daha ince bir kültür anlayışına ve zevkine sahiptirler.” gibi maddelerle ölçülmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Sakallı-Uğurlu (2002) tarafından gerçekleştirilmiş, Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .85, test-tekrar test güvenirliği ise .86 olarak bildirilmiştir. Mevcut çalışmada ölçek 5’li likert olarak kullanılmıştır. Örnekleme elde edilen Cronbach alfa güvenirlik katsayısı düşmanca cinsiyetçilik altboyutu için .73, heteroseksüel yakınlık için .63, koruyucu ataerkillik için .63, cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma için ise .64’tür.

2.3.4. Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme Ölçeği

Bireylerin cinsiyet grubuyla özdeşleşmelerinin ölçümü amacıyla Cameron (2004) tarafından geliştirilen 3 boyutlu özdeşleşme ölçeğinin Ventura (2012) tarafından geliştirilen Türkçe uyarlaması kullanılmıştır. Uyarlamayı içeren çalışmada bir taraftar topluluğuna ait olmayı işaret eden maddeler, cinsiyet grubunu işaret edecek biçimde ifade edilmiştir. Ölçeğin güvenirliği Cronbach $\alpha_1=.843$, $\alpha_2=.923$ değerlerine sahiptir. Ölçek “grup içi bağlar” (örnek madde: “Diğer kadınlar/erkekler ile güçlü bir bağımız var”), “duygusal özdeşleşme” (örnek madde: “Genel olarak kadın/erkek olmaktan memnunum”) ve “bilişsel özdeşleşme” (örnek madde: “Genel olarak bir kadın/erkek olmak benim için önemli bir parçasıdır”) olmak üzere, 1 ve 5 arasında derecelendirilen dörder maddeden oluşan 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Tüm ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .61’dir. Cronbach alfa güvenirlik katsayısı grup içi bağlar alt boyutu için $\alpha=.60$, duygusal özdeşleşme alt boyutu için $\alpha=.62$, bilişsel özdeşleşme alt boyutu için ise $\alpha=.72$ şeklindedir.

2.3.5. Siyasi İdeoloji

Katılımcıların ideolojik yöneliminin tespiti amacıyla “Siyasi açıdan kendinizi sağ veya sol kutba ne derecede yakın gördüğünüzü aşağıdaki ölçekte derecelendiriniz.” ifadesi sunulmuş ve 1: “Sol”, 4: “Merkez” ve 7: “Sağ” olmak üzere 1 ve 7 arasında bir puanlama yapmaları istenmiştir.

2.3.6. Muhafazakârlık

Katılımcıların muhafazakarlık düzeyinin tespiti amacıyla “Kendinizi muhafazakar olarak tanımlama düzeyinizi aşağıdaki ölçekte derecelendiriniz.” ifadesi sunulmuş ve 1: “Hiç muhafazakar değilim” ve 7: “Son derece muhafazakarım” olmak üzere 1 ve 7 arasında bir puanlama yapmaları istenmiştir.

2.4. İŞLEM

Araştırmanın uygulanması için Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Etik Kurulu'nun izni alınmıştır. Anketlerin tamamı izin alınan ders saatlerinde, İzmir Ekonomi Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ve Foça Reha Midilli Turizm Fakültesi'nde uygulanmıştır. Araştırmanın kadın cinayetlerine dair bir yüksek lisans tezi olduğu bildirilmiş onamda ifade edilmiş, çalışmanın Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı öğrencisi tarafından gerçekleştirildiği ise herhangi bir olumlu veya olumsuz yanlılık etkisine yol açmasının engellenmesi amacıyla anket uygulaması tamamlandıktan sonra belirtilmiştir. Anket uygulaması ortalama olarak yaklaşık otuz dakika sürmüş, katılım gönüllülüğe dayalı olduğundan katılımcılara herhangi bir ödeme yapılmamıştır.

Tablo 2: Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıflar Ölçeği Faktör ve Maddeleri

	Faktör Yüğü		
	1	2	3
Öldürülen kadınların eşinin sözünü dinlememeleri	.77		
Öldürülen kadınların eşini toplum içinde utandıracak biçimde davranmaları	.74		
Öldürülen kadınların eşinin erkeklik onurunu kıracak sözler söylemeleri	.74		
Öldürülen kadınların diğer erkeklerle flört etmeleri	.73		
Öldürülen kadınların annelik ve eşlik rolünün gereklerini yerine getirmemeleri	.71		
Öldürülen kadınların eşini aldatmaları	.70		
Öldürülen kadınların müstehcen giyinmeleri	.69		
Öldürülen kadınların eşlerine saygısız davranmaları	.67		
Öldürülen kadınların çocuklarına yeterince ilgi göstermemeleri	.61		
Cinayet işleyen erkeklerin şiddet eğilimli olmaları		.63	
Cinayet işleyen erkeklerin sapık olmaları		.63	
Cinayet işleyen erkeklerin psikolojik sorunları		.59	
Cinayet işleyen erkeklerin sadist olmaları		.58	
Cinayet işleyen erkeklerin eğitimsiz olmaları		.52	
Cinayet işleyen erkeklerin aşırı kıskanç olmaları		.44	
Mahkemelerin katilleri yeterince cezalandırmaması			.58
Cinayetleri önleyecek caydırıcılıkta kanunların olmaması			.58
Kadına şiddet olaylarının medyada özendirilmesi			.53
Medyada kadın cinayetlerinin sunuluş biçimi			.46
Kadınların öldürülmesini teşvik eden töre ve geleneklerin varlığı			.33
<i>Faktör özdeğerleri</i>	<i>4.64</i>	<i>2.11</i>	<i>1.46</i>
<i>Güvenirlilik katsayısı</i>	<i>.89</i>	<i>.75</i>	<i>.63</i>
<i>Açıklanan varyans yüzdesi</i>	<i>23.2</i>	<i>10.56</i>	<i>7.30</i>

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. CİNSİYET VE DİĞER DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİN ANALİZİ

Demografik değişkenlerin atıf biçimleri üzerinde olası karıştırıcı etkileri kontrol etme ve cinsiyetin etkisini tespit etme amacıyla, gelir düzeyi, doğum yeri, anne ve babanın eğitim düzeyleri ve cinsiyet grupları ile çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) gerçekleştirilmiştir. Analizler, kadınlarla erkekler arasında “Kurbana yönelik atıflar” açısından anlamlı bir farklılaşma olduğunu göstermektedir, $F(1, 286) = 8.14$, $p < .01$. Hipotez-1 ile tutarlı olarak, erkekler kurbana yönelik atıfları kadınlardan daha fazla kullanmıştır. Cinsiyetin yanında, ailenin ikamet ettiği yer açısından gruplar arası farklılık anlamlı düzeydedir ($F(4, 286) = 4.94$, $p < .01$). Gruplar arası farkların incelenmesi amacıyla uygulanan post-hoc Tukey testi, ailesi köyde ikamet edenlerin büyükşehir ve ilçede ikamet edenlere göre kurbana yönelik atıfları daha fazla kullandıklarını göstermiştir (sırasıyla $p < .05$ ve $p < .01$).

Katile yönelik atıflar için yapılan MANOVA ise, cinsiyet açısından anlamlı bir farklılaşma olduğunu göstermiştir, $F(1, 286) = 14.32$, $p < .001$. Buna göre katile yönelik atıflar kadınlar tarafından erkeklere göre daha yüksek düzeyde kullanılmıştır. Dolayısıyla Hipotez-2 doğrulanmıştır. Bunun yanında, aylık gelir düzeyi ($F(5, 286) = 3.67$, $p < .01$), anlamlı düzeyde farklılaşan diğer grup kategorisidir. Gelir düzeyi grupları üzerinde yapılan Tukey testi ise 1000 TL’den az aylık gelire sahip grubun katile yönelik atıfları, 2000-3000 TL ($p < .05$) ve 3000-5000 TL ($p < .05$) aylık gelir düzeyindeki gruplardan anlamlı düzeyde, 5000-7000 TL ($p = .07$) aylık gelire sahip gruptan ise marjinal düzeyde daha az kullandığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla 1000 TL’den az aylık gelire sahip grubun katile yönelik atıfları diğer gruplardan daha az kullandığı söylenebilir.

Demografik değişkenlerin sosyal yapıya yönelik atıflar üzerinde etkisini analiz etme amacıyla yapılan MANOVA, cinsiyet açısından farklılaşmanın anlamlı olduğunu göstermiştir, $F(1, 286) = 29.20$, $p < .001$. Buna göre kadınlar, sosyal yapıya yönelik atıfları erkeklerden daha fazla kullanmışlardır. Bir başka anlamlı temel etkiye sahip olan değişken gelir düzeyidir, $F(5, 286) = 2.90$, $p < .05$. Tukey testi aylık geliri 7000 TL’den yüksek olanların, sosyal yapıya yönelik atıfları, 5000-

7000 TL arası aylık gelire sahip olanlara göre daha fazla kullandıklarını göstermiştir ($p < .05$).

Son olarak, demografik değişkenlerin korumacı ve düşmanca cinsiyetle ilişkisi incelenmiştir. Cinsiyet grupları arasında korumacı cinsiyetçilik açısından herhangi bir anlamlı farklılık mevcut değildir, $F(1, 286) = .30, p > .10$. böylece Hipotez-7 doğrulanmıştır. Düşmanca cinsiyetçilik için ise cinsiyetin anlamlı bir temel etkisi mevcuttur, $F(1, 286) = 34.15, p < .001$. Buna göre erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik ortalaması kadınlarınkinden yüksektir, dolayısıyla Hipotez-6 da doğrulanmıştır.

3.2. KURBANA YÖNELİK ATIFLARI YORDAYAN DEĞİŞKENLER

Atıfların diğer değişkenlerle ilişkisine dair hipotezler, bir dizi hiyerarşik regresyon analizi aracılığıyla sınanmıştır. Analizler, sonuçların yorumlanabilmesini kolaylaştırabilmek için, kadın ve erkekler için ayrı olarak gerçekleştirilmiştir. Yalnızca analiz edilen atıf stiliyle ilişkisi olan demografik değişkenler regresyon denklemlerine dahil edilmiştir. Analizlere girilen tüm değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları Tablo-2’de sunulmuştur.

Kurbana yönelik atıfların analizi için gerçekleştirilen hiyerarşik regresyon analizinin ilk adımında katılımcının ailesinin ikamet ettiği yer girilmiştir. Bu değişken, 1-Köy, 2-Kasaba, 3-İlçe, 4-Büyükşehir ve 5-Yurtdışı olarak kodlanmıştır. Kadınlar için yapılan analizin bulguları Tablo-3’te görülebilir. İlk adımda girilen ikamet yeri varyansın %5’ini açıklamıştır ve bu katkı anlamlıdır ($F(1, 169) = 8.06, p < .01$). İkinci adımda ise siyasi ideolojiye dair değişkenler olan “sağ ideoloji” ve “muhafazakarlık” regresyona girilmiştir. Bu değişkenler varyansın %9’unu açıklamışlardır ve bu katkı anlamlıdır ($F(3, 167) = 8.29, p < .01$). Ancak değişkenlerin regresyon katsayıları anlamlı değildir. Üçüncü adımda girilen çelişik duygulu cinsiyetçilik değişkenleri varyansın %5’ini açıklamışlardır ve bu katkı anlamlıdır ($F(7, 163) = 2.59, p < .05$). “Düşmanca cinsiyetçiliğin” kurbana yönelik atıfları pozitif yönde yordadığı görülmektedir ($\beta = .19, SH = .07, p < .05$). Son adımda girilen cinsiyet grubuyla özdeşleşme değişkeninin katkısı anlamlı değildir ($F(8, 162) = 2.43, p > .10$).

Erkekler için yapılan analizin bulguları Tablo-4’te görülebilir. İlk adımda girilen ikamet yeri varyansın %9’unu açıklamıştır ve bu katkı anlamlıdır ($F(1, 169)$

= 10.21, $p < .01$). İkinci adımda girilen siyasi ideolojiye dair değişkenler varyansın %16'sını açıklamışlardır ve bu katkı anlamlıdır ($F(3, 167) = 10.20, p < .01$). Muhafazakarlığın kurbanıya yönelik atıfları pozitif yönde yordadığı görülmüştür ($\beta = .30, SH = .05, p < .05$). Üçüncü adımda girilen çelişik duygulu cinsiyetçilik değişkenleri varyansın %16'sını açıklamışlardır ve bu katkı anlamlıdır ($F(7, 163) = 6.45, p < .05$). “Düşmanca cinsiyetçiliğin” kurbanıya yönelik atıfları pozitif yönde ($\beta = .22, SH = .10, p < .05$), “cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşmanın” ise negatif yönde yordadığı görülmektedir ($\beta = -.35, SH = .07, p < .01$). Son adımda girilen cinsiyet grubuyla özdeşleşme değişkeninin katkısı anlamlı değildir ($F(8, 162) = .44, p > .10$).

Kurbanıya yönelik atıflara genel olarak bakıldığında, düşmanca cinsiyetçiliğin kurbanıya atıflarla pozitif ilişkisine yönelik hipotez her iki cinsiyet için de doğrulanmıştır. Korumacı cinsiyetçiliğin pozitif yönde ilişkili olacağına yönelik hipotez ise doğrulanmadığı gibi, cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşma alt boyutu erkeklerde beklenenin aksi yönde bir ilişki göstermiştir. Dolayısıyla Hipotez-9 kısmen doğrulanmıştır. Muhafazakarlık ve kurbanıya yönelik atıflar arasında pozitif ilişki olacağına yönelik Hipotez-12 ise yalnızca erkekler için doğrulanmıştır. Bununla birlikte sağ ideoloji ve muhafazakarlığın birlikte girilmesinin açıkladığı varyans kadınlar için de anlamlı düzeydedir.

3.3. KATİLE YÖNELİK ATIFLARI YORDAYAN DEĞİŞKENLER

Katile yönelik atıfların analizi için gerçekleştirilen hiyerarşik regresyon analizinin ilk adımında katılımcının aile gelir düzeyi girilmiştir. Kadınlar için yapılan analizin bulguları Tablo-5'te görülebilir. İlk adımda girilen ikamet yeri varyansın %1'ini açıklamıştır ve bu katkı anlamlı değildir ($F(1, 169) = 1.88, p > .10$). İkinci adımda girilen siyasi ideolojiye dair değişkenler ($F(3, 167) = .05, p > .10$), üçüncü adımda girilen çelişik duygulu cinsiyetçilik değişkenleri ($F(7, 163) = 1.22, p > .10$) ve son adımda girilen cinsiyet grubuyla özdeşleşme ($F(8, 162) = .47, p > .10$) varyansa herhangi bir anlamlı katkı yapmadığı gibi, değişkenlerden herhangi biri anlamlı bir yordayıcı olmamıştır.

Erkekler için yapılan analizin bulguları Tablo-6'da görülebilir. İlk adımda girilen gelir düzeyi varyansın %6'sını açıklamıştır ve bu katkı anlamlıdır ($F(1, 169) = 6.62, p < .05$). İkinci adımda girilen siyasi ideolojiye dair değişkenler varyansın

%6'sını açıklamışlardır ve bu katkı anlamlıdır ($F(3, 167) = 3.56, p < .01$). “Muhafazakarlığın” katile yönelik atıfları negatif yönde yordadığı görülmüştür ($\beta = -.30, SH = .04, p < .05$). Üçüncü adımda girilen çelişik duygulu cinsiyetçilik değişkenleri varyansın %10'unu açıklamışlardır ve bu katkı anlamlıdır ($F(7, 163) = 3.26, p < .05$). “Cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşmanın” katile yönelik atıfları pozitif yönde yordadığı görülmektedir ($\beta = .21, SH = .06, p < .05$). Son adımda girilen cinsiyet grubuyla özdeşleşme değişkeninin katkısı anlamlı değildir ($F(8, 162) = .61, p > .10$).

Katile yönelik atıflarla ilgili hipotezlere bakıldığında ise, erkeklerde cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve katile yönelik atıflar arasında negatif yönde ilişki olacağına dair Hipotez-3'ün doğrulanmadığı görülmüştür. Düşmanca cinsiyetçiliğin bu atıf türüyle herhangi bir ilişkisi gözlenmediği gibi, muhafazakarlık da yalnızca erkeklerde negatif yönde bir ilişki göstermiştir.

3.4. SOSYAL YAPIYA YÖNELİK ATIFLARI YORDAYAN DEĞİŞKENLER

Kadınlar için yapılan analizin bulguları Tablo-7'de görülebilir. İlk adımda girilen siyasi ideolojiye dair değişkenler ($F(2, 168) = .94, p > .10$), üçüncü adımda girilen çelişik duygulu cinsiyetçilik değişkenleri ($F(6, 164) = 1.10, p > .10$) ve son adımda girilen cinsiyet grubuyla özdeşleşme ($F(7, 163) = 1.56, p > .10$) varyansa herhangi bir anlamlı katkı yapmadığı gibi, değişkenlerden herhangi biri anlamlı bir yordayıcı olmamıştır.

Erkekler için yapılan analizin bulguları Tablo-8'de görülebilir. İlk adımda girilen siyasi ideoloji değişkenleri varyansın %2'sini açıklamıştır ve bu katkı anlamlı değildir ($F(2, 168) = .92, p > .10$). İkinci adımda girilen çelişik duygulu cinsiyetçilik değişkenleri varyansın %10'unu açıklamışlardır ve bu katkı anlamlıdır ($F(6, 164) = 2.74, p < .05$). “Koruyucu ataerkilliğin” sosyal yapıya yönelik atıfları pozitif yönde yordadığı görülmektedir ($\beta = .24, SH = .07, p < .05$). Son adımda girilen cinsiyet grubuyla özdeşleşme değişkeninin katkısı anlamlı değildir ($F(8, 162) = 3.02, p > .10$).

Tablo 3: Değişkenler Arası Korelasyon Katsayıları

	Ort. (SS)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. Kurbana atfı	-.97 (.74)	-											
2. Katile atfı	.75 (.54)	-.58**	-										
3. Yapısal atfı	.62 (.53)	-.52**	.08	-									
4. İkamet edilen yer	3.34 (.92)	-.26**	.17**	.03	-								
5. Gelir düzeyi	3.24 (1.43)	-.14*	.19**	-.00	.37**	-							
6. Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	3.69 (.50)	.06	.01	-.07	-.08	-.02	-						
7. Sağ ideoloji	3.62 (1.67)	.37**	-.07	-.13*	-.28**	-.10	.06	-					
8. Muhafazakarlık	3.26 (1.65)	.36**	-.12*	-.10	-.26**	-.24**	.14*	.64**	-				
9. Düşmanca cinsiyetçilik	2.90 (.85)	.40**	-.20**	-.21**	-.17**	-.18**	.09	.30**	.29**	-			
10. Heteroseksüel yakınlık	3.19 (.92)	.07	.03	-.07	-.08	-.10	.20**	.20**	.16**	.41**	-		
11. Cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşma	3.24 (.97)	-.15**	.15**	.04	-.00	-.05	.15*	.00	.05	.19**	.37**	-	
12. Koruyucu ataerkillik	3.12 (.96)	.14*	.04	-.07	-.05	-.13*	.26**	.29**	.22**	.43**	.56**	.33**	-

Tablo 4: Kadınlarda Kurbanaya Yönelik Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri

	B	SH	β	ΔR^2	F
1. Adım				.05	8.06**
İkamet edilen yer	-.15	.05	-.21**		
2. Adım				.09	8.29**
İkamet edilen yer	-.10	.05	-.14		
Sağ ideoloji	.06	.04	.16		
Muhafazakarlık	.07	.04	.18		
3. Adım				.05	2.59*
İkamet edilen yer	-.10	.05	-.14		
Sağ ideoloji	.03	.04	.08		
Muhafazakarlık	.05	.04	.14		
Düşmanca cinsiyetçilik	.14	.07	.19*		
Heteroseksüel yakınlık	.00	.07	.00		
Cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşma	-.04	.06	-.05		
Koruyucu ataerkillik	.07	.06	.12		
4. Adım				.01	2.43
İkamet edilen yer	-.09	.05	-.13		
Sağ ideoloji	.04	.04	.10		
Muhafazakarlık	.05	.04	.12		
Düşmanca cinsiyetçilik	.15	.07	.19*		
Heteroseksüel yakınlık	.00	.07	.01		
Cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşma	-.04	.06	-.07		
Koruyucu ataerkillik	.06	.06	.09		
Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	.14	.09	.11		

Tablo 5: Erkeklerde Kurbana Yönelik Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri

	B	SH	β	ΔR^2	F
1. Adım				.09	10.21**
İkamet edilen yer	-.24	.08	-.30**		
2. Adım				.16	10.20*
İkamet edilen yer	-.12	.07	-.15		
Sağ ideoloji	.06	.05	.14		
Muhafazakarlık	.14	.06	.32*		
3. Adım				.16	6.45*
İkamet edilen yer	-.12	.07	-.15		
Sağ ideoloji	.06	.05	.13		
Muhafazakarlık	.13	.05	.30*		
Düşmanca cinsiyetçilik	.24	.10	.22*		
Heteroseksüel yakınlık	-.09	.07	-.11		
Cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşma	-.28	.07	-.35**		
Koruyucu ataerkillik	-.04	.08	-.04		
4. Adım				.00	.44
İkamet edilen yer	-.12	.07	-.15		
Sağ ideoloji	.05	.05	.13		
Muhafazakarlık	.13	.05	.30*		
Düşmanca cinsiyetçilik	.23	.10	.21*		
Heteroseksüel yakınlık	-.09	.07	-.11		
Cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşma	-.28	.07	-.35**		
Koruyucu ataerkillik	-.05	.09	-.06		
Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	.09	.13	.06		

Tablo 6: Kadınlarda Katile Yönelik Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri

	B	SH	β	ΔR^2	F
1. Adım				.01	1.88
Gelir düzeyi	.04	.03	.10		
2. Adım				.00	.05
Gelir düzeyi	.04	.03	.10		
Sağ ideoloji	.01	.03	.03		
Muhafazakarlık	-.01	.03	-.02		
3. Adım				.03	1.22
Gelir düzeyi	.04	.03	.11		
Sağ ideoloji	.01	.03	.02		
Muhafazakarlık	-.01	.03	-.01		
Düşmanca cinsiyetçilik	-.10	.06	-.17		
Heteroseksüel yakınlık	-.00	.05	-.01		
Cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşma	.01	.04	.01		
Koruyucu ataerkillik	.09	.05	.18		
4. Adım				.00	.47
Gelir düzeyi	.04	.03	.11		
Sağ ideoloji	.00	.03	.01		
Muhafazakarlık	.00	.03	.00		
Düşmanca cinsiyetçilik	-.10	.06	-.17		
Heteroseksüel yakınlık	-.00	.06	.01		
Cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşma	.01	.05	-.07		
Koruyucu ataerkillik	.10	.05	.09		
Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	-.06	.08	.11		

Tablo 7: Erkeklerde Katile Yönelik Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri

	B	SH	β	ΔR^2	F
1. Adım				.06	6.62*
Gelir düzeyi	.09	.04	.24*		
2. Adım				.06	3.56*
Gelir düzeyi	.07	.04	.19		
Sağ ideoloji	.06	.04	.18		
Muhafazakarlık	-.11	.04	-.34*		
3. Adım				.10	3.26*
Gelir düzeyi	.07	.04	.18		
Sağ ideoloji	.05	.04	.17		
Muhafazakarlık	-.10	.04	-.31*		
Düşmanca cinsiyetçilik	-.14	.07	-.19		
Heteroseksüel yakınlık	.07	.06	.10		
Cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşma	.12	.06	.21*		
Koruyucu ataerkillik	.08	.07	.12		
4. Adım				.01	.61
Gelir düzeyi	.07	.04	.19*		
Sağ ideoloji	.06	.04	.17		
Muhafazakarlık	-.10	.04	-.30*		
Düşmanca cinsiyetçilik	-.14	.07	-.19		
Heteroseksüel yakınlık	-.07	.06	.12		
Cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşma	.12	.06	.21*		
Koruyucu ataerkillik	.10	.07	.15		
Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	-.09	.11	-.08		

Tablo 8: Kadınlarda Sosyal Yapıya Yönelik Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri

	B	SH	β	ΔR^2	F
1. Adım				.01	.94
Sağ ideoloji	-.03	.03	-.09		
Muhafazakarlık	-.01	.03	-.02		
2. Adım				.03	1.10
Sağ ideoloji	-.02	.03	-.05		
Muhafazakarlık	.00	.03	.01		
Düşmanca cinsiyetçilik	-.08	.06	-.12		
Heteroseksüel yakınlık	-.02	.06	-.04		
Cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşma	-.02	.05	-.03		
Koruyucu ataerkillik	-.01	.06	-.02		
3. Adım				.01	1.56
Sağ ideoloji	-.02	.03	-.07		
Muhafazakarlık	.01	.03	.03		
Düşmanca cinsiyetçilik	-.08	.06	-.12		
Heteroseksüel yakınlık	-.02	.06	-.04		
Cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşma	-.01	.05	-.02		
Koruyucu ataerkillik	.00	.06	.00		
Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	-.11	.09	-.10		

Tablo 9: Erkeklerde Sosyal Yapıya Yönelik Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri

	B	SH	β	ΔR^2	F
1. Adım				.02	.92
Sağ ideoloji	-.01	.04	-.04		
Muhafazakarlık	-.03	.04	-.10		
2. Adım				.10	2.74*
Sağ ideoloji	-.02	.04	-.06		
Muhafazakarlık	-.02	.04	-.08		
Düşmanca cinsiyetçilik	-.11	.07	-.18		
Heteroseksüel yakınlık	.05	.06	.09		
Cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşma	.09	.05	.16		
Koruyucu ataerkillik	.11	.07	.17		
3. Adım				.03	3.02
Sağ ideoloji	-.02	.04	-.04		
Muhafazakarlık	-.02	.04	-.07		
Düşmanca cinsiyetçilik	-.11	.07	-.18		
Heteroseksüel yakınlık	.07	.06	.12		
Cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşma	.08	.05	.16		
Koruyucu ataerkillik	.15	.07	.24*		
Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	-.18	.11	-.18		

Sosyal yapıya yönelik atıflarla ilgili hipotezlere topluca bakıldığında, sağ ideoloji ve muhafazakarlığın sosyal yapıya yönelik atıflarla negatif ilişki göstereceğine dair Hipotez-11 doğrulanmamıştır. Korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin de sosyal yapıya yönelik atıflarla negatif yönde ilişki göstereceğine yönelik Hipotez-8 de doğrulanmadığı gibi, erkeklerde koruyucu ataerkillik alt boyutunun beklenenin ters yönde ilişki gösterdiği görülmüştür.

3.5. DÜZENLEYİCİLİĞE DAİR HİPOTEZLERİN SINANMASI

Kadınlarda muhafazakarlık düzeyi düşük grupta kurbanıya yönelik atıf ve özdeşleşme arasında negatif yönde ilişki olacağına dair Hipotez-4'ün sınanması amacıyla düzenleyici regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Regresyonun sonuçları Tablo-9'da sunulmuştur. Görüldüğü gibi etkileşimin katsayısı anlamlı değildir ($\beta = -.06$, SH = .24, $p > .10$). Dolayısıyla değişkenler arasında bir düzenleme ilişkisi söz konusu değildir ve hipotez doğrulanmamıştır.

Tablo 10: Kadın Örneklemde Gerçekleştirilen Düzenleyici Regresyon Analizinin Sonuçları

	B	SH	β
Muhafazakarlık	.40	.24	.12
Özdeşleşme	.14	.13	.08
Muhafazakarlık X özdeşleşme	-.20	.24	-.06

Erkeklerde düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek olanlarda katile yönelik atıflar ve özdeşleşme arasında negatif ilişki olacağına dair Hipotez-13'ün sınanması amacıyla düzenleyici regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Regresyonun sonuçları Tablo-10'da sunulmuştur. Görüldüğü gibi etkileşimin katsayısı marjinal düzeyde anlamlıdır ($\beta = -.18$, SH = .24, $p = .06$). Dolayısıyla değişkenler arasında bir düzenleme ilişkisinden söz etmek mümkündür. Düzenleyicilik etkisinin içeriğinin belirlenmesi için basit eğim testi gerçekleştirilmiştir. Düzenleyici değişken olan düşmanca cinsiyetçiliğin farklı düzeyleri için ilişki, Grafik-1'de gösterilmiştir. Buna

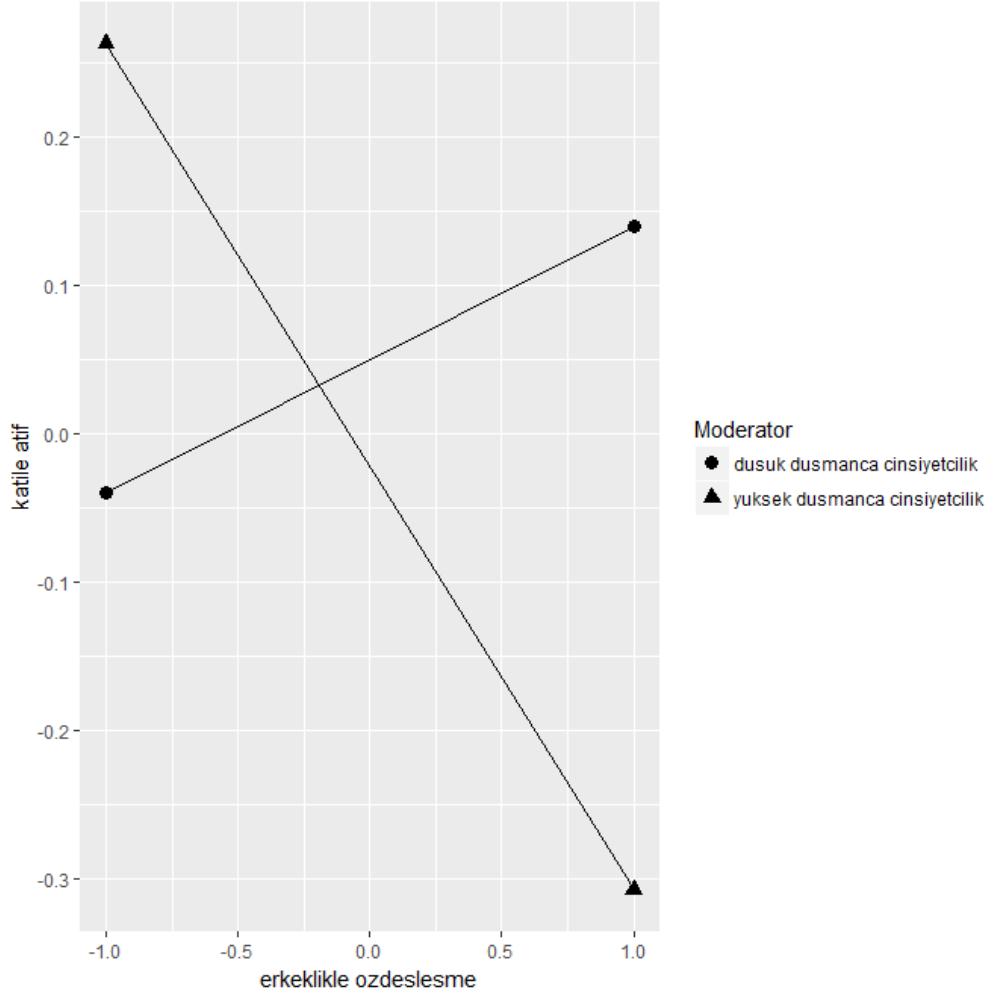
göre özdeşleşme ve katile yönelik atıf arasındaki ilişki, düşük düşmanca cinsiyetçiliğe sahip erkekler için anlamlı değildir, $t = .68$, $SH = .13$, $p > .10$. Ancak bu ilişki yüksek düşmanca cinsiyetçiliğe sahip erkekler için anlamlıdır, $t = -2.07$, $SH = .13$, $p < .05$. Grafik-1’de de görüleceği gibi yüksek düşmanca cinsiyetçiliğe sahip erkeklerde, erkek cinsiyet kimliğiyle özdeşleşme ve katile yönelik atıf arasında negatif bir ilişki söz konusudur.

Tablo 11: Erkek Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme Ve Katile Yönelik Atıflar Arasındaki İlişki İçin Düzenleyici Regresyon Analizinin Sonuçları

	B	SH	β	p
Düşmanca cinsiyetçilik	-.04	.10	-.04	.70
Özdeşleşme	-.09	.09	-.09	.32
Düşmanca cinsiyetçilik X özdeşleşme	-.19	.10	-.18	.06

Erkeklerde korumacı cinsiyetçilik düzeyi yüksek grupta katile yönelik atıf ve özdeşleşme arasında negatif yönde ilişki olacağına dair Hipotez-14’ün sınanması amacıyla düzenleyici regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Regresyonda etkileşim teriminin katsayısı anlamlı değildir ($\beta = .02$, $SH = .01$, $p > .10$). Dolayısıyla değişkenler arasında bir düzenleme ilişkisi söz konusu değildir ve hipotez doğrulanmamıştır.

Şekil 1: Düzenleyici Regresyon Analizi

SONUÇ

Kadın cinayetleri, uzun süredir Türkiye'nin gündemini meşgul eden bir sorun durumundadır. Bu çalışmada bu olguya sosyal psikoloji açısından yaklaşmış, insanların kadın cinayetlerini ortaya çıkaran nedenlere dair algıları incelenmiştir. Atıf kuramına sosyal kimlik yaklaşımından (Hewstone ve Jaspars, 1984) faydalanılmış, cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve çeşitli ideolojilerin kadın cinayetlerine yönelik atıflarla ilişkisi araştırılmıştır.

Faktör analizi sonucu atıfların, katile yönelik, kurbanaya yönelik ve sosyal yapıya yönelik atıflar olmak üzere üç boyutta toplandığı görülmüştür. Kullanılan atıflar cinsiyetler arasında anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Buna göre kadınlar katile ve sosyal yapıya yönelik, erkekler ise kurbanaya yönelik atıfları daha yüksek oranda kullanmışlardır. Bu bulgular sosyal kimlik yaklaşımının içgrup yanlılığı beklentisiyle tutarlıdır. Ayrıca sosyal yapıya yönelik atıfların kadınlar tarafından daha fazla kullanılması, ataerkil sistemin egemen grubu olan erkeklerin bu sistemi meşrulaştırma eğilimi olarak yorumlanabilir. Sistemi Meşrulaştırma Kuramının (Jost ve Hunyady, 2003) beklentilerinin aksine ve Sosyal Kimlik Kuramıyla (Brown, 2000) tutarlı olarak, böyle bir eğilim dezavantajlı grup olan kadınlarda mevcut değildir.

Cinsiyet grubuyla özdeşleşme düzeyinin atıflarla ilişkisi ise zayıftır. Gerek kadınlar, gerekse erkekler için özdeşleşme düzeyi üç atıf stili ile de anlamlı bir ilişki göstermemektedir. Bu durumun sosyal kimlik yaklaşımının beklentileriyle uyuşmadığı belirtilmelidir. Ancak erkeklerde cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve katile yönelik atıflar arasındaki ilişki üzerinde düşmanca cinsiyetçiliğin düzenleyici rolü, sosyal kimlik yaklaşımının kısmen desteklendiğini göstermektedir. Buna göre düşmanca cinsiyetçilik düzeyi düşük olan erkeklerde özdeşleşme ve katile yönelik atıflar arasında herhangi bir ilişki mevcut değilken, düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek erkeklerde özdeşleşme arttıkça katile yönelik atıflar azalmaktadır. Hegemonik erkeklik (Connell, 2005) modeliyle uyumlu olarak, örnekleme farklı erkeklik biçimlerinin mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgunun yorumu, cinsiyetçi erkeklerin kendilerini ait hissettikleri erkeklik referans grubunun kadın cinayeti faillerini de içerdiği şeklinde olabilir. Böylece bu erkeklerin özdeşleşme

düzeyi arttıkça içgruplarını kayıran atıflar yapma eğilimleri de artmaktadır. Düşmanca cinsiyetçilik düzeyi düşük erkeklerin özdeşleştiği erkeklik biçimi ise katilleri içermemektedir ve bu erkeklerde cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve katile yönelik atıflar arasında herhangi bir ilişki yoktur.

Kadınlar için benzer bir ilişki muhafazakarlık ve cinsiyet grubuyla özdeşleşme etkileşimi biçiminde beklenmiştir, ancak bu tür bir ilişkinin mevcut olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla kadınlarda cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin atıflarla herhangi bir ilişkisi söz konusu değildir. Bu durum, cinsiyetçi erkekler için elde edilen bulguyla tezat oluşturmaktadır. Böylece sosyal kimlik yaklaşımına dayanan özdeşleşmeyle beraber içgrubu kayıran atıfların artacağı beklentisi, kadınlar için doğrulanmamıştır.

Siyasal ideolojilerin atıf stilleriyle ilişkisinin genel olarak hipotezlerle tutarlı olarak gözlendiği söylenebilir. Sağ ideoloji ve muhafazakarlığın kurbanı yönelik atıflarla ilişkisi pozitif yönde olma eğilimindedir, ancak yalnızca erkeklerde muhafazakarlığın yordama düzeyi anlamlıdır. Benzer biçimde, katile yönelik atıflar da yalnızca erkeklerde muhafazakarlık tarafından anlamlı olarak negatif yönde yordandığıdır. Özetle, muhafazakarlığın sağ ideolojiden daha etkili bir yordayıcı olduğu ve bu ilişkinin erkeklerde daha belirgin olduğu görülmektedir.

Çelişik duygulu cinsiyetçilik ile ilgili elde edilen bulgular ise daha yakından incelenmeyi gerektirmektedir. Düşmanca cinsiyetçiliğin yordayıcılığı hem erkek, hem kadınlarda beklenen yönde görünmektedir. Kurbanı yönelik atıfları her iki grupta da anlamlı düzeyde pozitif yönde yordarken, katile yönelik atıfları yordaması iki grupta da negatif yönde olmakla birlikte, bu etki marjinal düzeyde kalmıştır. Dolayısıyla düşmanca cinsiyetçiliğin kadın cinayetlerini meşrulaştıran atıflarla ilişkili olduğuna dair hipotezlerin doğrulandığı söylenebilir.

Ancak korumacı cinsiyetçiliğin alt boyutlarıyla ilgili bulgular daha karmaşıktır. Korelasyon katsayıları incelendiğinde, heteroseksüel yakınlık boyutunun herhangi bir atıf tipiyle ilişki göstermediği, koruyucu ataerkillik boyutunun kurbanı yönelik atıflarla pozitif yönde bir ilişkiye sahip olduğu, cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşma boyutunun ise kurbanı yönelik atıflarla negatif, katile yönelik atıflarla pozitif bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Analiz sonuçlarına bakıldığında ise korumacı cinsiyetçilik alt boyutlarının kadınlarda hiçbir atıf stilini yordamadığı

anlaşılmaktadır. Erkeklerde ise cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşma, beklenenin aksine kurbanlara yönelik atıfları negatif yönde, katile yönelik atıfları ise pozitif yönde yordamaktadır. Bir başka beklenmedik bulgu ise yine erkeklerde koruyucu ataerkillik boyutunun sosyal yapıya yönelik atıfları pozitif yönde yordamasıdır. Bulgular göz önüne alındığında koruyucu ataerkilliğin kurbanıya yönelik atıflarla pozitif ilişkisinin, değişkenin kendi etkisinden çok düşmanca cinsiyetçilikle arasındaki ilişkiden kaynaklandığı düşünülebilir. Dolayısıyla korumacı cinsiyetçilik alt boyutlarının etkisi zayıf, mevcut olduğunda ise yalnızca erkeklerde ve beklenenin aksi yöndedir.

Korumacı cinsiyetçilik ile ilgili bu beklenmedik bulgular, çalışmanın önemli bir sınırlılığın işaret ediyor olabilir. Araştırmanın uygulanması, kamuoyunda oldukça ses getiren ve tüm kesimlerden yoğun tepki alan Özgecan Aslan cinayetinin henüz gündemde olduğu bir dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu açıdan araştırmanın her ne kadar Türkiye'deki tüm kadın cinayetlerine getirilen açıklamaları ölçmeyi hedeflese de, katılımcılar açısından belirgin olan bu cinayet gibi, fiziksel ve cinsel şiddetin yüksek düzeyde olduğu ve katilin kurbanıya yakın bir erkek olmadığı cinayetler olmuş olabilir. Korumacı cinsiyetçiliğin daha ziyade kurban kadınların geleneksel ataerkil kadınlık normlarına uymadıkları durumlarda kurbanıya yönelik atıflar ile ilişkili olması muhtemeldir. Dolayısıyla Özgecan Aslan cinayetinin gündemde olması katılımcıların bu tür kurbanları referans almasını engellemiş olabilir. Bu tür bir kısıtlılığın giderilmesi için, genel olarak kadın cinayetlerine atıflar yerine, farklı türden cinayet senaryolarının sunulduğu deneysel bir yöntemin kullanılması uygun olabilir ve korumacı cinsiyetçilik ile atıflar arasındaki ilişkiyi daha iyi aydınlatılabilir.

Araştırmanın bir diğer önemli sınırlılığın ise örneklemin özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Araştırmanın örneklemini oluşturan üniversite öğrencileri, görece homojendir ve bireysel eğitim düzeyinin etkisini görünmez hale getirmektedir. Bununla birlikte bireyin ikamet ettiği birim ve gelir düzeyinin kimi etkileri olduğu, köyde ikamet edenlerin kurbanlara daha fazla, en düşük gelirli grubun ise katillere daha az atıf yaptığı görülmüştür. Türkiye genelinde kadın cinayetlerini meşrulaştıran ideoloji ve tutumların tespit edilmesi için daha temsil

edici ve genellenebilir bir örnekleme ulaşılması şarttır. Mevcut örneklemden elde edilen verilerin ihtiyatla yorumlanması gerekmektedir.

Genel olarak bakıldığında, araştırma kadın cinayetleri sorununa sosyal psikolojik açıdan yaklaşmayı ve uzun zamandır azalmadan süregelen bu olguyu meşrulaştıran sosyal ve psikolojik bazı yapıları tespit etmeyi hedeflemiştir. Kadınlar arasında atıflar açısından, düşmanca cinsiyetçiliğin belirgin etkisi dışında önemli bir farklılaşmanın yaşanmadığı göze çarpmaktadır. Ataerkilliği ve kadın cinayetlerini meşrulaştıran yapıların erkekler üzerindeki etkisi daha belirleyici görünmektedir. Düşmanca cinsiyetçilik ve muhafazakarlık, kurbanları suçlayarak meşrulaştırıcı etki gösteren temel ideolojiler olmuştur, korumacı cinsiyetçilik için ise bu ilişki gözlenmemiştir. Ayrıca cinsiyetçi erkeklerin cinsiyet grubuyla özdeşleşme düzeyi ve katile yönelik atıfları arasındaki negatif ilişki dikkat çekicidir. Bu bulgunun, kadın cinayetlerini meşrulaştıran bir erkeklik biçiminin Türkiye’de mevcut olduğunu gösterdiği söylenebilir. Son olarak, farklı kadın cinayetlerine getirilen atıfları tespit edecek ve daha genellenebilir örneklemlere sahip araştırmaların gerçekleştirilmesi, kadın cinayetlerini meşrulaştıran yapılara dair daha iyi bir fikir edinilmesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Adorno, T. W., Brunswik, E. F., Levinson, D. J. ve Sanford, R. N. (1950). *The Authoritarian Personality*. New York: Harper & Brothers.

Baldry, A. C., Pagliaro, S. ve Porcaro, C. (2013). The rule of law at time of masculine honor: Afghan police attitudes and intimate partner violence. *Group Processes & Intergroup Relations*, 16 (3), 363-374.

Barutçu, A. (2015).“Ucundan azıcık”la atılan sağlam temel: Türkiye’de sünnet ritüeli ve erkeklik ilişkisi. *Masculinities: A Journal of Identity and Culture*, 3, 129-155.

Bradley, G. W. (1978). Self-serving biases in the attribution process: A reexamination of the fact or fiction question. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36 (1), 56-71.

Brown, R. (2000). Social identity theory: past achievements, current problems and future challenges. *European Journal of Social Psychology*, 30 (6), 745-778.

Cameron, J. E. ve Lalonde, R. N. (2001). Social identification and gender-related ideology in women and men. *British Journal of Social Psychology*, 40 (1), 59-77.

Cameron, J. E. (2004). A Three-Factor Model of Social Identity. *Self and Identity*, 3 (3), 239-262.

Chapleau, K. M., Oswald, D. L. ve Russell, B. L. (2007). How ambivalent sexism toward men and women support rape myth acceptance. *Sex Roles*, 57, 131-136.

Choi, I., Nisbett, R. E. ve Norenzayan, A. (1999). Causal attribution across cultures: Variation and universality. *Psychological Bulletin*, 125 (1), 47-63.

Connell, R. W. (2005). *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.

Corcoran, K. ve Mussweiler, T. (2010). The cognitive misers perspective: Social comparison as a heuristic in self-judgements. *European Review of Social Psychology*, 21 (1), 78-113.

Çamaş, G. G. ve Meşe, G. (2016). Sosyal Hiyerarşi: Cinsel Şiddet Mitlerini Anlamak. *Türk Psikoloji Dergisi*, 31 (78), 62-74.

Çetin, İ. (2015). Defining recent femicide in modern Turkey: Revolt killing. *Journal of International Women's Studies*, 16 (2), 346-360.

Çoklar, I. (2007). *Kadına yönelik cinsel şiddetin meşrulaştırılması ve tecavüze ilişkin tutumlar*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Dobash, R. E., Dobash, R. P., Cavanagh, K. ve Lewis, R. (2004). Not an Ordinary Killer - Just an Ordinary Guy. *Violence Against Women*, 10 (6), 577-605.

Dobash, R. E., Dobash, R. P., Cavanagh, K. ve Medina-Ariza, J. (2007). Lethal and Nonlethal Violence Against an Intimate Female Partner. *Violence Against Women*, 13 (4), 329-353.

Dover G. A. (2000). Anti-Dawkins. *Alas Poor Darwin: Arguments against evolutionary psychology* içinde 47-66 (Ed. H. and S. Rose) Jonathan Cape: London.

Eagly, A. H. ve Wood, W. (1991). Explaining Sex Differences in Social Behavior: A Meta-Analytic Perspective. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17 (3), 306-315.

Eagly, A. H. ve Wood, W. (1999). The origins of aggression sex differences: Evolved dispositions versus social roles. *Behavioral and Brain Sciences*, 22 (2), 223-224.

Eisler, R. M., Franchina, J. J., Moore, T. M., Honeycutt, H. G. ve Rhatigan, D. L. (2000). Masculine gender role stress and intimate abuse: Effects of gender relevance of conflict situations on mens attributions and affective responses. *Psychology of Men & Masculinity*, 1 (1), 30-36.

Glick, P ve Fiske, S.T. (1997). Hostile and benevolent sexism: Measuring ambivalent sexist attitudes toward women. *Psychology of Women Quarterly*, 21, 119–135.

Glick, P., Fiske, S. T., Mladinic, A., Saiz, J. L., Abrams, D., Masser, B., . . . López, W. L. (2000). Beyond prejudice as simple antipathy: Hostile and benevolent sexism across cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79 (5), 763-775.

Gould, S. J. (2000). More things in heaven and earth. *Alas Poor Darwin: Arguments against evolutionary psychology* içinde 101-126 (Ed. H. and S. Rose) Jonathan Cape: London.

Heider, F. (1944). Social perception and phenomenal causality. *Psychological Review*, 51 (6), 358-374.

Heider, F. (1958). *The psychology of interpersonal relations*. London: Wiley.

Hewstone, M. ve Jaspars, J. (1984). Social dimensions of attribution. H. Tajfel, (Ed.), *The social dimension: Volume 2: European developments in social psychology* içinde (379-404). New York: Cambridge University Press.

Hewstone, M., Jaspars, J. ve Lalljee, M. (1982). Social representations, social attribution and social identity: The intergroup images of ‘public’ and ‘comprehensive’ schoolboys. *European Journal of Social Psychology*, 12 (3), 241-269.

Hewstone, M. (1989). *Causal attribution: from cognitive processes to collective beliefs*. Oxford: B. Blackwell.

Islam, M. R. ve Hewstone, M. (1993). Intergroup attributions and affective consequences in majority and minority groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64 (6), 936-950.

Jones, E. E. ve Harris, V. A. (1967). The attribution of attitudes. *Journal of Experimental Social Psychology*, 3 (1), 1-24.

Jones, E. E. ve Nisbett, R. E. (1971). The actor and the observer: Divergent perceptions of the causes of behavior. E. E. Jones, D. E. Kanhouse, H. H. Kelley, R. E. Nisbett, S. Valins ve B. Weiner (Ed.) *Attribution: Percieving the causes of behavior* içinde 79-94. Morristown: General Learning Press.

Jost, J. ve Hunyady, O. (2003). The psychology of system justification and the palliative function of ideology. *European Review of Social Psychology*, 13 (1), 111-153.

Jost, J. T., Nosek, B. A. ve Gosling, S. D. (2008). Ideology: Its Resurgence in Social, Personality, and Political Psychology. *Perspectives on Psychological Science*, 3 (2), 126-136.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu. (2013, 9 Ağustos). *2008-2012 kadın cinayeti gerçekleri*. 24 Haziran 2016, <https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/273/2008-2012-kadin-cinayeti-gercekleri>.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu. (2014, 2 Ocak). *2013 yılında 237 kadın kardeşimiz öldürüldü*. 24 Haziran 2016, <https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/906/2013-yilinda-237-kadin-kardesimiz-olduruldu>.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu. (2015, 31 Ocak). *2014 yılı kadın cinayetleri gerçekleri*. 24 Haziran 2016, <https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/1878/2014-yili-kadin-cinayeti-gercekleri>.

Karasawa, K. (2002). Responsibility attribution and support provision in an intergroup context: An examination in a simulated society game. *Japanese Psychological Research*, 44 (4), 196-208.

Kelley, H. H. (1973). The processes of causal attribution. *American Psychologist*, 28 (2), 107-128.

Kuşdil, M. E. ve Günbay, N. (2014). The Relationships between In- and Out-group Perceptions and Evaluations, and the Social Identity Dimensions of Covered/Uncovered Female Students in Turkey. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5 (23), 16-32.

Lerner, M. J. (1980). *The belief in a just world: A fundamental delusion*. New York: Plenum.

Levant, R. F. (2011). Research in the psychology of men and masculinity using the gender role strain paradigm as a framework. *American Psychologist*, 66(8), 765-776.

Lewis, A., Snell, M. ve Furnham, A. (1987). Lay Explanations for the Causes of Unemployment in Britain: Economic, Individualistic, Societal, or Fatalistic? *Political Psychology*, 8 (3), 427.

Malle, B. F. (2006). The actor-observer asymmetry in attribution: A (surprising) meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 132(6), 895-919.

McKinnon, S. (2010). *Neo-Liberal genetik: Evrim psikolojisinin mitleri ve meselleri* (M. Doğan, Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Miller, J. G. (1984). Culture and the development of everyday social explanation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46 (5), 961-978.

Mosquera, P. M., Manstead, A. S. ve Fischer, A. H. (2002). The role of honour concerns in emotional reactions to offences. *Cognition & Emotion*, 16 (1), 143-163.

Murnen, S. K., Wright, C. ve Kaluzny, G. (2002). If "Boys Will Be Boys," Then Girls Will Be Victims? A Meta-Analytic Review of the Research That Relates Masculine Ideology to Sexual Aggression. *Sex Roles*, 46 (11/12), 359-375.

Nisbett, R. E. ve Cohen, D. (2002). *Culture of honor: the psychology of violence in the South*. Boulder, CO: Westview Press.

Osch, Y. V., Breugelmans, S. M., Zeelenberg, M. ve Bölük, P. (2013). A different kind of honor culture: Family honor and aggression in Turks. *Group Processes & Intergroup Relations*, 16 (3), 334-344.

Orvis, B. R., Cunningham, J. D. ve Kelley, H. H. (1975). A closer examination of causal inference: The roles of consensus, distinctiveness, and consistency information. *Journal of Personality and Social Psychology*, 32, 605-616.

Pettigrew, T. F. (1979). The ultimate attribution error: Extending Allport's cognitive analysis of prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 5 (4), 461-476.

Ross, L. (1977). The intuitive psychologist and his shortcomings: Distortions in the attribution process. L. Berkowitz (Ed.). *Advances in experimental social psychology* (vol. 10) içinde (174-221). New York: Academic Press.

Sakallı-Uğurlu, N. (2002). Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk psikoloji dergisi*, 17 (49), 47-58.

Sancar, S. (2011). *Erkeklik: İmkansız iktidar: Ailede, piyasada ve sokakta erkekler*. İstanbul: Metis.

Sanday, P. R. (1981). The Socio-Cultural Context of Rape: A Cross-Cultural Study. *Journal of Social Issues*, 37 (4), 5-27.

Selek, P. (2013). *Sürüne sürüne erkek olmak*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Sidanius, J., Pratto, F., Laar, C. V. ve Levin, S. (2004). Social Dominance Theory: Its Agenda and Method. *Political Psychology*, 25 (6), 845-880.

Şenel, D. (2014). *Namus olgusu ve kadın üzerindeki psikolojik etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Uskul, A. K., Cross, S. E., Sunbay, Z., Gercek-Swing, B. ve Ataca, B. (2011). Honor Bound. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43 (7), 1131-1151.

Vandello, J. A., Bosson, J. K., Cohen, D., Burnaford, R. M. ve Weaver, J. R. (2008). Precarious manhood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95 (6), 1325-1339.

Vandello, J. A. ve Bosson, J. K. (2013). Hard won and easily lost: A review and synthesis of theory and research on precarious manhood. *Psychology of Men & Masculinity*, 14 (2), 101-113.

Ventura, K. (2012). Sanal Marka Topluluklarında Topluluk Üyelerinin Marka ile Özdeşleşme Düzeylerinin Öncülleri ve Sonuçları: Yapısal Bir Model Önerisi. *Yönetim ve Ekonomi*, 19 (2), 197-217.

Viki, G. T. ve Abrams, D. (2002) But she was unfaithful: Benevolent sexism and reactions to rape victims who violate traditional gender role expectations. *Sex Roles*, 47 (5/6), 289-293.

Vogel, D. L., Wester, S. R., Hammer, J. H. ve Downing-Matibag, T. M. (2014). Referring men to seek help: The influence of gender role conflict and stigma. *Psychology of Men & Masculinity*, 15 (1), 60-67.

Wilson, M., Daly, M., e Scheib, J. E. (1997). Femicide: An evolutionary psychological perspective. P. A. Gowaty (Ed.), *Feminism and evolutionary biology* içinde 431-463, New York: Chapman & Hall.

Yamawaki, N., Ostenson, J. ve Ryan Brown, C. (2009). The functions of gender role traditionality, ambivalent sexism, injury, and frequency of assault on domestic violence perception: A study between Japanese and American college students. *Violence Against Women*, 15 (9), 1126-42.

Ek 1: Çalışmada Kullanılan Ölçekler

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Bu çalışma, Yrd. Doç. Dr. Serap Akfırat'ın danışmanlığında Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü öğrencisi Arş. Gör. Emir Üzümçeker tarafından yürütülen yüksek lisans tezi kapsamında yapılmaktadır. Çalışmanın amacı, katılımcıların kadın cinayetlerine getirdiği atıfları araştırmaktır. Çalışmaya katılım gönüllülük temelindedir. Ankette, sizden kimliğinizle ilgili hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplarınız tamamen gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir; elde edilecek bilgiler bilimsel yayınlarda kullanılacaktır. Bu çalışmaya katılmakla herhangi bir yükümlülük altına (mali vb.) girmeyeceğiniz gibi, katılımınız için tarafınıza da herhangi bir ödeme yapılmayacaktır.

Anket, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek soruları içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz cevaplamayı yarıda bırakıp çıkmakta serbestsiniz. Böyle bir durumda anketi uygulayan kişiye, anketi tamamlamadığınızı söylemek yeterli olacaktır. Anket sonunda, bu çalışmayla ilgili sorularınız cevaplanacaktır. Çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için Emir Üzümçeker (e-posta: emir.uzumceker@deu.edu.tr; tel: 0232 301 88 91) ile iletişim kurabilirsiniz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çıkabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

Tarih

İmza

----/----/----

Kadın cinayetlerindeki artış, önemli bir sorun olarak ülkemizin gündemini uzun süredir meşgul etmektedir. Aşağıdaki maddeler kadın cinayetleri olgusuna dair getirilen kimi nedensel açıklamaları ifade etmektedir. Bu maddeleri, kadın cinayetlerinin **oluşumunda sahip oldukları önem** açısından değerlendiriniz ve yanlarında belirtildiği gibi 1-5 arasında puanlandırınız (1= Hiç katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Ne katılıyorum ne de katılmıyorum, 4=Katılıyorum, 5=Tamamen katılıyorum). Bu soruların herhangi bir doğru cevabı olmadığını, elde edilmek istenenin **sizin bu konudaki düşünceleriniz** olduğunu göz önünde bulundurunuz.

	1	2	3	4	5
1. Öldürülen kadınların eşini aldatmaları	1	2	3	4	5
2. Öldürülen kadınların eşlerine saygısız davranmaları	1	2	3	4	5
3. Cinayet işleyen erkeklerin eşlerinin çalışmasını istememeleri	1	2	3	4	5
4. Yoksulluk	1	2	3	4	5
5. Erkeklerin yetiştirilme biçimi	1	2	3	4	5
6. Öldürülen kadınların diğer erkeklerle flört etmeleri	1	2	3	4	5
7. Cinayet işleyen erkeklerin sadist olmaları	1	2	3	4	5
8. Cinayet işleyen erkeklerin eğitimsiz olmaları	1	2	3	4	5
9. Mahkemelerin katilleri yeterince cezalandırılmaması	1	2	3	4	5
10. Eğitimsizlik	1	2	3	4	5
11. Öldürülen kadınların annelik ve eşlik rolünün gereklerini yerine getirmemeleri	1	2	3	4	5
12. Cinayet işleyen erkeklerin diğer aile üyelerinin etkisinde kalmaları	1	2	3	4	5
13. Medyada kadın cinayetlerinin sunuluş biçimi	1	2	3	4	5
14. Kadınların toplumsal hayatta eskisinden daha görünür hale gelmeleri	1	2	3	4	5
15. Öldürülen kadınların eşini toplum içinde utandıracak biçimde davranmaları	1	2	3	4	5
16. Cinayet işleyen erkeklerin erkeklerin psikolojik sorunları	1	2	3	4	5
17. Cinayet işleyen erkeklerin sapık olmaları	1	2	3	4	5
18. Kadınların öldürülmesini teşvik eden töre ve geleneklerin varlığı	1	2	3	4	5
19. Türkiye’de dindarlığın artması	1	2	3	4	5
20. Öldürülen kadınların müstehcen giyinmeleri	1	2	3	4	5
21. Cinayet işleyen erkeklerin şiddet eğilimli olmaları	1	2	3	4	5
22. Kadınların çalışma hayatına katılımındaki artış	1	2	3	4	5
23. Kadına şiddet olaylarının medyada özendirilmesi	1	2	3	4	5
24. Öldürülen kadınların eşinin sözünü dinlememeleri	1	2	3	4	5
25. Öldürülen kadınların çocuklarına yeterince ilgi göstermemeleri	1	2	3	4	5
26. Cinayet işleyen erkeklerin kadınlar tarafından reddedilmeyi kabul edememeleri	1	2	3	4	5
27. Toplumun artan muhafazakarlığı	1	2	3	4	5
28. Cinayetleri önleyecek caydırıcılıkta kanunların olmaması	1	2	3	4	5
29. Öldürülen kadınların eşinin erkeklik onurunu kıracak sözler söylemeleri	1	2	3	4	5
30. Cinayet işleyen erkeklerin aşırı kıskanç olmaları	1	2	3	4	5
31. İşsizlikteki artış	1	2	3	4	5
32. Türkiye’de kadın-erkek eşitliğinin benimsenmemiş olması	1	2	3	4	5

Aşağıda genel olarak kadın ve erkeklere dair kimi fikirler yer almaktadır. Bu maddelerde ifade edilen düşünceye katılma miktarını 1-5 arasında (1-Kesinlikle Katılmıyorum, 5-Tamamen Katılıyorum olacak biçimde) değerlendiriniz.

1. Adaletli bir yarışmada kadınlar erkeklere yenildiklerinde, her zaman kendilerinin ayrımcılığa maruz kaldıklarından yakınır.	1	2	3	4	5
2. Feministler erkeklere makul olmayan istekler sunmaktadırlar.	1	2	3	4	5
3. Her erkeğin hayatında hayran olduğu bir kadın olmalıdır.	1	2	3	4	5
4. Kadınlar erkeklerden daha ince bir kültür anlayışına ve zevkine sahiptirler.	1	2	3	4	5
5. Birçok kadın erkeklerin kendileri için yaptıklarına tamamen minnettar olmamaktadırlar .	1	2	3	4	5
6. Karşı cinsten biri ile romantik ilişki olmaksızın insanlar hayatta gerçekten mutlu olamazlar.	1	2	3	4	5
7. Birçok kadın çok az erkekte olan bir saflığa sahiptir.	1	2	3	4	5
8. Kadınlar çok çabuk alınır.	1	2	3	4	5
9. Ne kadar başarılı olursa olsun bir kadının sevgisine sahip olmadıkça bir erkek gerçek anlamda bütün bir insan olamaz.	1	2	3	4	5
10. Kadınlar erkeklerden daha yüksek ahlaki duyarlılığa sahip olma eğilimindedirler.	1	2	3	4	5
11. Gerçekte birçok kadın "eşitlik" arıyoruz maskesi altında işe alınmalarda kendilerinin kayırılması gibi özel muameleler görmek istiyorlar.	1	2	3	4	5
12. Erkekler kadınsız eksiktirler.	1	2	3	4	5
13. İyi bir kadın erkeği tarafından yüceltilmelidir.	1	2	3	4	5
14. Bir kadın bir erkeğin bağlılığını kazandıktan sonra genellikle o erkeğe sıkı bir yular takmaya çalışır.	1	2	3	4	5
15. Birçok kadın masum söz veya davranışları cinsel ayrımcılık olarak yorumlamaktadır.	1	2	3	4	5
16. Bir felaket durumunda kadınlar erkeklerden önce kurtarılmalıdır	1	2	3	4	5
17. Kadınlar erkekler üzerinde kontrolü sağlayarak güç kazanmak hevesindedirler.	1	2	3	4	5
18. Erkeklere cinsel yönden yaklaşılabilir olduklarını gösterircesine şakalar yapıp daha sonra erkeklerin tekliflerini reddetmekten zevk alan birçok kadın vardır.	1	2	3	4	5
19. Erkekler hayatlarındaki kadın için mali yardım sağlamak için kendi rahatlarını gönüllü olarak feda etmelidirler.	1	2	3	4	5
20. Kadınlar işyerlerindeki problemleri abartmaktadırlar.	1	2	3	4	5
21. Feministler gerçekte kadınların erkeklerden daha fazla güce sahip olmalarını istemektedirler.	1	2	3	4	5
22. Kadınlar erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır.	1	2	3	4	5

Aşağıdaki ifadeleri, **kendi cinsiyetinize uygun** olarak 1-5 arasında (1-Kesinlikle Katılmıyorum, 5-Tamamen Katılıyorum olacak biçimde) değerlendiriniz.

	1	2	3	4	5
1. Diğer kadınlar/erkekler ile çok ortak noktamız var.					
2. Diğer kadınlar/erkekler ile güçlü bir bağımız var.					
3. Diğer kadınlar/erkekler ile bağ kurmakta zorlanıyorum.					
4. Diğer kadınlar/erkekler ile kendimi bağlı hissetmiyorum.					
5. Genellikle bir kadın/erkek olmam üzerine düşünürüm.					
6. Genel olarak kadın/erkek olmak benlik imajımın önemli bir parçasıdır.					
7. Genel olarak kadın/erkek olmak kendimi nasıl hissettiğim ile çok bağlantılı değildir.					
8. Kadın/erkek olduğum konusu nadiren aklıma gelir.					
9. Genel olarak kadın/erkek olmaktan memnunum.					
10. Genel olarak kendimi kadın/erkek olarak düşündüğümde iyi hissediyorum.					
11. Genellikle kadın/erkek olduğuma üzülüyorum.					
12. Kadın/erkek olmam nedeniyle kendimi iyi hissetmiyorum.					

LÜTFEN AŞAĞIDAKİ SORULARI CEVAPLAYINIZ:

- Yaşınız: _____
- Cinsiyetiniz: K ____ E ____
- Hangi bölümde öğrencisiniz?: _____
- Kaçınıcı sınıftasınız? _____
- Doğum Yeriniz? ( )Köy ( )Kasaba ( )İlçe (Şehir) ( )Büyük Şehir ( )Yurt Dışı
- Ailenizin ikamet ettiği yer ( )Köy ( )Kasaba ( )İlçe (Şehir) ( )Büyük Şehir ( )Yurt Dışı
- Ailenizin aylık geliri ( )500-1000 TL
( )1001-2000 TL
( )2000-3000 TL
( )3001-5000 TL
( )5000-7000 TL
( )7000 TL ve üstü
- Babanızın eğitim durumu? ( )Herhangi bir okuldan mezun değilim
( )İlkokul
( )Ortaokul
( )Lise ( )Yüksekokul
( )Üniversite
( )Lisansüstü
- Annenizin eğitim durumu? ( )Herhangi bir okuldan mezun değilim
( )İlkokul
( )Ortaokul
( )Lise ( )Yüksekokul
( )Üniversite
( )Lisansüstü

Siyasi açıdan kendinizi sağ veya sol kutba ne derecede yakın gördüğünüzü aşağıdaki ölçekte derecelendiriniz.

1	2	3	4	5	6	7
Sol			Merkez			Sağ

Kendinizi muhafazakar olarak tanımlama düzeyinizi aşağıdaki ölçekte derecelendiriniz

1	2	3	4	5	6	7
Hiç muhafazakar değilim						Son derece muhafazakarım

KATILIM SONRASI BİLGİ FORMU

Bu çalışma, daha önce de belirtildiği gibi, Yrd. Doç. Serap Akfırat'ın danışmanlığında Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü öğrencisi Emir Üzümçeker tarafından yürütülen yüksek lisans tezi kapsamında yapılmaktadır. Çalışmanın amacı kadın cinayetlerine getirilen açıklamaların çeşitli değişkenlerle ilişkisini incelemektir.

Cinsiyetçilik, kadınlara karşı sadece olumsuz değil, görünürde olumlu olan tutumları da içerebilmektedir. Kadınlara karşı korumacı tutumlar, kadınların zayıf olduğu fikrini savunarak cinsiyet eşitsizliklerini meşrulaştırır. Çalışmada korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin kadın cinayetlerine yapılan nedensel atıflarla ilişkisi araştırılmaktadır. Bunun yanında kendini cinsiyet grubuna ait hissetme düzeyinin de bu atıfları etkilemesi beklenmektedir.

Bu çalışmadan alınacak ilk verilerin Aralık 2015 sonunda elde edilmesi amaçlanmaktadır. Elde edilen bilgiler sadece bilimsel araştırma ve yazılarda kullanılacaktır. Çalışmanın sonuçlarını öğrenmek ya da bu araştırma hakkında daha fazla bilgi almak için Emir Üzümçeker (eposta: emir.uzumceker@deu.edu.tr; tel: 02323018891) ile iletişim kurabilirsiniz. Bu araştırmaya katıldığınız için tekrar çok teşekkür ederiz.